1. Introduzzjoni

Mr. Speaker,

F'isem il-Gvern Nazzjonalista, illejla qed nippreżenta l-ħames Baġit ta' din il-leġiżlatura.

Baġit li jsaħħaħ dak li ksibna u jassigura l-futur ta' pajjiżna fis-sod.

Baġit mibni fuq għażliet responsabbli li bihom inkomplu jiddefendu l-kwalità tal-ħajja tal-familji tagħna mill-mewġ tal-maltemp ta' madwarna u jtejbuha.

Baġit li jagħraf l-aspirazzjonijiet taż-żgħażagħ Maltin u Għawdxin u l-familji tagħhom, u li jara f'dawn l-aspirazzjonijiet il-futur sod ta' pajjiżna.

Bl-għażliet responsabbli ta' dan il-Baġit nkomplu noħolqu xogħol u xogħol aħjar għall-familji tagħna. Inkabbru l-ekonomija. Noħolqu il-ġid, li minnu nkomplu nsostnu l-investiment fl-edukazzjoni ta' uliedna, fis-saħħa tagħna, fil-pensjonijiet, fl-ambjent, waqt li nassiguraw li l-finanzi ta' pajjiżna jibqgħu fis-sod.

Mr. Speaker,

Matul din il-leġislatura rajna maltemp kbir. Diffiċli nesaġera l-maltemp li ffaċċjajna.

Fil-pajjiżi ta' madwarna rajna l-kollass ekonomiku u finanzjarju li fisser żieda fil-qagħad madwar l-Ewropa kollha b'mod straordinarju.

Il-prezzijiet taż-żejt u tal-qmugħ għolew għal livelli rekord.

Pajjiżi sħaħ fallew u kellhom jadottaw miżuri ta' awsterità, fosthom qtugħ fil-pagi u l-pensjonijiet, tnaqqis fis-servizzi soċjali u fis-saħħa.

Il-livell tal-għixien ta' popli sħaħ niżel sostanzjalment u ta' oħrajn jinsab mhedded.

Quddiem dan il-maltemp tħabatna, stinkajna u, bl-għażliet responsabbli, rnexxielna nigwidaw lil pajjiżna waqt dan l-inkwiet ekonomiku u finanzjarju u neħilsuh minnu.

Mr Speaker,

L-għażliet li għamilna mhux dejjem kienu popolari; imma iva, dejjem fittixna l-għażliet responsabbli.

Mexxejna 'l pajjiż 'il quddiem u fis-sod.

Żammejna l-investiment ġewwa pajjiżna. Attirajna investiment ġdid. Kabbarna l-oqsma tax-xogħol u ħloqna oħrajn ġodda. Żammejna l-qgħad f'livell baxx. Tejjibna l-pagi u l-qligħ. Għollejna l-livell tal-għixien tal-familji tagħna.

Investejna bil-kbir fl-edukazzjoni, fis-saħħa, u fl-ambjent ta' madwarna. Komplejna nwieżnu lil dawk li għandhom bżonn il-wens u s-sedqa.

Dan stajna nagħmluh għax għamilna l-għażliet responsabbli u flimkien, u bis-sehem ta' kulħadd, qed nirkbu l-mewġ tal-maltemp.

Imma dan il-maltemp għadu għaddej u jidher li ser jibqa' magħna għal xi żmien.

Il-bieraħ stess l-Organizzazzjoni għall-Koperazzjoni u l-Iżvilupp Ekonomiku (OECD) ħarġet stqarrija dwar "ir-riskju ta' riċessjoni serja u globali" għas-sena li ġejja.

Mr. Speaker,

B'kuraġġ irridu nżommu lil pajjiżna fis-sod.

B'kuraġġ ta' min jemmen f'dan il-pajjiż ċkejken u fil-ħila tal-poplu ħawtiel tagħna.

B'kuraġġ ta' min jemmen li flimkien nistgħu naslu.

U għalhekk li llejla qed nippreżenta dan il-Baġit li b'għażliet responsabbli jassigura futur fis-sod għall-familji tagħna.

Għażliet responsabbli favur politika ekonomika li tkompli toħloq ix-xogħol u tkattar il-ġid.

2. L-Ekonomija Maltija u l-Qagħda Internazzjonali

Mr. Speaker,

Il-Baġit għall-2013 huwa mibni fuq il-prinċipji u l-għażliet responsabbli li sawru dawk ta' qablu, u li kienu xhieda ta' l-għaqal tal-poplu Malti u l-Gvern tiegħu.

Irrid nkun ċar. Il-kriżi ekonomika u finanzjarja dinjija li bdiet ħames snin ilu għadha ma spiċċatx u għad fadlilna x'nagħmlu.

L-Unjoni Ewropea stess qed tbassar li l-ekonomija Ewropea se tiċkien din is-sena, u se tikber bi ftit is-sena d-dieħla. Agħar minn hekk, jidher li se jkomplu jintilfu mijiet ta' eluf ta' impjiegi madwar l-Ewropa kollha.

Mhux hekk f'pajjiżna. Pajjiżna rnexxielu jibqa' sod f'dan il-mewġ. Din is-sena se jerga' jkollna tkabbir ekonomiku u erġajna żidna n-numru ta' postijiet tax-xogħol.

Dan irnexxielna nagħmluh għaliex għal sena wara l-oħra ndirizzajna l-aspetti l-aktar importanti għall-ħaddiema u l-familji tagħna – ix-xogħol, l-edukazzjoni u s-saħħa. Konvint li, bħalma għelibna dawn l-isfidi fl-aħħar snin, dan il-Baġit se jipprovdi l-għodda għall-futur biex nibqgħu mexjin fid-direzzjoni it-tajba, fl-interess tal-familji u l-ħaddiema Maltin u Għawdxin kollha.

2.1 Sehem l-Unjoni Ewropea biex tittaffa l-Kriżi fl-Ewropa u jerġa' jitkattar il-Ġid u l-Impjiegi

Fil-ġimgħat u x-xhur li għaddew, tqajmu mistoqsijiet kbar mis-swieq finanzjarji dwar l-istabbiltà ta' l-Unjoni Monetarja Ewropea. Iż-Żona Ewro ntlaqtet minn kriżi ta' kunfidenza

minħabba d-dejn kbir li daħlu fih numru ta' pajjiżi ġirien tagħna. Dan qed jimmina l-prospetti għat-tkabbir ekonomiku ewropew. Il-Kunsill Ewropew wasal biex ħa deċiżjonijiet bla preċedent u meħtieġa sabiex l-Ewropa terġa' lura fit-triq ta' tkabbir sostenibbli u inklużiv.

Issawwru mekkaniżmi u strutturi li jgħinu biex l-iStati Membri jfasslu pjanijiet finanzjarji u ekonomiċi li jkunu sostenibbli u adegwati bl-għan li jbegħdu l-possibbiltà li terġa' tfeġġ kriżi oħra. Iżda ta' min jinnota li dan qed ifisser li numru ta' pajjiżi mhux qed ikollhom għażla oħra ħlief li jżidu t-taxxi u jnaqqsu n-nefqa pubblika, inkluż l-oqsma soċjali bħall-pensjonijiet u l-pagi tal-ħaddiema.

Min-naħa l-oħra, dan il-Gvern, mexxa b'għaqal il-finanzi pubbliċi. Tant hu hekk li l-Unjoni Ewropea stess tatna ċertifikat tat-tmexxija responsabbli tagħna, u ddikjarat li ma kienx hemm bżonn li Malta tibqa' taħt il-proċedura ta' sorveljanza tal-Kummissjoni Ewropea għax id-defiċit tagħna llum qiegħed f'livelli aċċettabbli.

Din tatna l-fiduċja li nippreżentaw Baġit li jinkludi sensiela ta' inizjattivi li jkomplu jixprunaw l-ekonomija u l-ħolqien tax-xogħol.

2.2 L-Ekonomija Maltija u l-Ħolqien tax-Xogħol

Mr Speaker,

Minkejja l-isfidi kbar li ġabu għarkubbtejhom pajjiżi ġirien madwarna, il-politika responsabbli mħaddna mill-Gvern fit-tmexxija ekonomika u finanzjajra ta' pajjiżna ħalliet il-frott. Filfatt, l-ekonomija Maltija kompliet tikber kemm fl-2010 u fl-2011, u għal din is-sena qed nipprevedu tkabbir ta' 1.2 fil-mija

f’termini reali. Dan iqabbel tajjeb mal-pajjiżi ġirien tagħna u l-Unjoni Ewropea, fejn f’ta’ l-aħħar mhu mbassar l-ebda tkabbir għas-sena 2012. L-ekonomija taż-Żona Ewro hija mbassra li tiċkien b’0.4 fil-mija.

Ir-rata tal-inflazzjoni matul it-12-il xahar sa Settembru uriet tnaqqis għal 2.30 fil-mija. Għaldaqstant, iż-żieda tal-għoli tal-ħajja, ikkalkulata skont il-mekkaniżmu maqbul mal-imsieħba soċjali, se tkun ta' €4.08 fil-ġimgħa.

Matul din is-sena, kienu bosta s-setturi ekonomiċi li rreġistraw titjib, ewlenin fosthom is-settur finanzjarju, tal-informatika u l-komunikazzjoni, u dawk tas-servizzi professjonali, tekniċi u xjentifiċi, l-arti, id-divertiment u r-rikrejazzjoni. Kellna wkoll sena tajba ħafna fis-settur tat-turiżmu, filwaqt li numru ta’ kumpaniji tal-manifattura ħabbru espansjoni fl-operat tagħhom.

Ir-riżorsa l-aktar importanti għal pajjiżna huma l-ħaddiema. Matul it-12-il xahar sa Mejju ta' din is-sena rajna parteċipazzjoni akbar fid-dinja tax-xogħol u żieda fil-livell tal-impjiegi. Iż-żieda fl-impjiegi *full-time* tirrifletti żieda fil-parteċipazzjoni tan-nisa fid-dinja tax-xogħol. Din kienet ġenerata mis-settur privat wara li n-numru ta’ impjiegi fis-settur pubbliku kompla jonqos. Matul dan l-istess perjodu żdiedu wkoll ħaddiema jaħdmu *part-time*.

Ix-xejriet fil-qasam tax-xogħol huma inkoraġġanti ferm meta mqabbla ma’ dak li qed jiġri fl-Unjoni Ewropea u fiż-Żona Ewro. Fl-Ewropa kompla jikber il-qgħad, filwaqt li f’Malta komplejna noħolqu x-xogħol. Ir-rata tal-qghad fl-Unjoni Ewropea laħqet l-10.5 fil-mija f’Ġunju ta’ din is-sena, u dik fiż-Żona Ewro laħqet il-11.4 fil-mija. Dan meta f’Malta laħqet is-6.5 fil-mija.

Il-fatti juru biċ-ċar li nħolqu aktar minn 20,000 post tax-xogħol ġdid.

Dan il-Gvern għandu r-rekord għall-ħolqien tax-xogħol.

2.3 Inżommu l-Finanzi ta' Pajjiżna fis-Sod

Mr. Speaker,

Biex pajjiżna jibqa' attraenti għall-investiment, hemm bżonn li nżommu l-istabbiltà finanzjarja. Is-sena li għaddiet ilħaqna l-mira tagħna li nnaqqsu l-iżbilanċ pubbliku għal taħt it-3 fil-mija tal-Prodott Domestiku Gross, bi 2.7 fil-mija. Aktar kmieni dan ix-xahar, il-Kummissjoni Ewropea ddeċidiet li ma kienx hemm bżonn li jittieħdu aktar miżuri kontra Malta fir-rigward tal-proċedura ta' defiċit eċċessiv.

Informazzjoni dwar dħul mit-taxxi, nefqa rikurrenti, investiment kapitali u dejn tal-gvern għall-2012 qiegħda fit-tabelli 2.1, 2.2 u 2.3, u f'Appendiċi A, li nitlob lill-Kamra tieħu bħala moqrija.

Dan hu riżultat li jimlina b'kuraġġ, iżda, irridu noqogħdu attenti li ma jkunx hawn min jipprova jtellifna l-kisbiet li għamilna flimkien.

Fl-aħħar snin ħadna diversi miżuri biex insaħħu l-qafas fiskali u baġitarju tagħna. Issa nemmnu li rridu nagħmlu pass ieħor. Hija l-mira tal-Gvern li jipproponi abbozz ta' liġi biex naddottaw qafas fiskali modern, trasparenti, u li jkompli jsaħħaħ ir-rigorożità u d-dixxiplina finanzjarja fis-settur pubbliku.

Tabella 2.1 **Il-Qagħda Fiskali 2011 - 2012**

	2011		2012			
	Attwali		Approvat		Rivedut	
	€ '000		€ '000		€ '000	
Fond Konsolidat						
Dħul Totali		2,643,831		2,961,000		2,868,374
Dħul minn Taxxi	2,323,351		2,541,850		2,515,437	
Dħul Ieħor	320,480		419,150		352,937	
Nefqa Totali Rikurrenti		2,573,746		2,680,900		2,725,273
Spiża Rikurrenti	2,361,284		2,450,295		2,498,569	
Ħlasijiet ta' Imgħax	212,462		230,605		226,704	
Bilanċ (Żbilanċ) Rikurrenti	70,085		280,100		143,101	
Nefqa Kapitali		288,695		425,327		322,828
Nefqa Totali		2,862,441		3,106,227		3,048,101
(Żbilanċ) fil-Fond Konsolidat		**(218,610)**		**(145,227)**		**(179,727)**
Finanzjament						
Ħlas lura dirett ta' Self	(128,438)		(509,702)		(349,757)	
Kontribuzzjonijiet għas-*Sinking Funds* - Lokali	(6,744)		(4,857)		(4,857)	
Kontribuzzjonijiet għas-*Sinking Funds* - Barranin	(6,758)		(6,716)		(6,716)	
Akkwist ta' *Equity*	(6,000)		(20,100)		(54,492)	
Faċilita' ta' Self mar-Repubblika Ellenika	(30,842)		(16,575)		-	
EFSF *Credit Line Facility*	-		(4,500)		(4,500)	
Ħlas Lura ta' Self Mogħti lill-Gvern	-		52,002		52,002	
Faċilita' ta' Self mal-*Air Malta plc*	(52,000)		-		(52,000)	
Bilanċ mis-*Sinking Funds* ta' Stokk Konvertit	9,622		28,159		28,425	
Bejgħ ta' Assi	-		-		-	
		(221,160)		(482,289)		(391,895)
Ħtieġa ta' Self		(439,770)		(627,516)		(571,622)
Self Barrani		0		0		0
Bilanċ fil-Fond Konsolidat fl-1 ta' Jannar	(125,231)		24,524		2,797	
Self Lokali	567,798		700,000		651,000	
		442,567		724,524		653,797
Bilanċ fil-Fond Konsolidat fil-31 ta' Diċembru		2,797		97,008		82,175
Aġġustamenti tal-Gvern Estiż		**41,631**		**(8,673)**		**21,327**
(Żbilanċ) tal-Gvern Estiż		**(176,979)**		**(153,900)**		**(158,400)**
Prodott Domestiku Gross	**6,499,165**				**6,778,629**	
(Żbilanċ) tal-Gvern Estiż bħala % tal-Prodott Domestiku Gross	**-2.7%**				**-2.3%**	

Tabella 2.2 **Il-Qagħda Fiskali 2011 - 2015**

	2011 Attwali € '000		2012 Rivedut € '000		2013 Estimi € '000		2014 Estimi € '000		2015 Estimi € '000	
Fond Konsolidat										
Dħul Totali		2,643,831		2,868,374		3,126,214		3,256,533		3,381,707
Dħul minn Taxxi	2,323,351		2,515,437		2,710,778		2,832,128		2,951,628	
Dħul Ieħor	320,480		352,937		415,436		424,405		430,079	
Nefqa Totali Rikurrenti		2,573,746		2,725,273		2,797,134		2,871,230		2,941,266
Spiża Rikurrenti	2,361,284		2,498,569		2,561,852		2,625,764		2,685,100	
Ħlasijiet ta' Imgħax	212,462		226,704		235,282		245,466		256,166	
Bilanċ / (Żbilanċ) Rikurrenti	70,085		143,101		329,080		385,303		440,441	
Nefqa Kapitali		288,695		322,828		424,480		466,703		460,441
Nefqa Totali		2,862,441		3,048,101		3,221,614		3,337,933		3,401,707
(Żbilanċ) fil-Fond Konsolidat		**(218,610)**		**(179,727)**		**(95,400)**		**(81,400)**		**(20,000)**
Finanzjament										
Ħlas lura dirett ta' Self	(128,438)		(349,757)		(516,783)		(511,661)		(349,377)	
Kontribuzzjonijiet għas-*Sinking Funds* - Lokali	(6,744)		(4,857)		(4,059)		(3,261)		(3,261)	
Kontribuzzjonijiet għas-*Sinking Funds* - Barranin	(6,758)		(6,716)		(6,475)		(6,465)		(6,464)	
Akkwist ta' *Equity*	(6,000)		(54,492)		(51,796)		(26,796)		(54,796)	
Faċilita' ta' Self lir-Repubblika Ellenika	(30,842)		-		-		-		-	
Faċilita' ta' Self lil-*Air Malta plc*	(52,000)		(52,000)		-		-		-	
EFSF *Credit Line Facility*	-		(4,500)		(4,500)		(4,500)		(4,500)	
Ħlas Lura ta' Self Mogħti lill-Gvern	-		52,002		2		2		2	
Bilanċ mis-*Sinking Funds* ta' Stokk Konvertit	9,622		28,425		28,343		-		-	
Bejgħ ta' Assi	-		-		-		-		-	
		(221,160)		(391,895)		(555,268)		(552,681)		(418,396)
Ħtieġa ta' Self		(439,770)		(571,622)		(650,668)		(634,081)		(438,396)
Self Barrani		-		-		-		-		-
Bilanċ fil-Fond Konsolidat fl-1 ta' Jannar	(125,231)		2,797		82,175		81,507		97,426	
Self Lokali	567,798		651,000		650,000		650,000		450,000	
		442,567		653,797		732,175		731,507		547,426
Bilanċ fil-Fond Konsolidat fil-31 ta' Diċembru		2,797		82,175		81,507		97,426		109,030
Aġġustamenti tal-Gvern Estiż		**41,631**		**21,327**		**(27,500)**		**(3,000)**		**(29,000)**
(Żbilanċ) tal-Gvern Estiż		**(176,979)**		**(158,400)**		**(122,900)**		**(84,400)**		**(49,000)**
Prodott Domestiku Gross	**6,499,165**		**6,778,629**		**7,070,110**		**7,381,195**		**7,735,492**	
(Żbilanċ) tal-Gvern Estiż bħala % tal-Prodott Domestiku Gross	**-2.7%**		**-2.3%**		**-1.7%**		**-1.1%**		**-0.6%**	

Tabella 2.3 **Il-Bilanċ tad-Dejn tal-Gvern**

	2011	2012	2013	2014	2015 *€ '000*
Stocks tal-Gvern	4,046,345	4,356,570	4,489,802	4,628,141	4,728,764
Bills tat-Teżor	257,148	134,770	135,438	119,519	107,915
Self Lokali ma' Banek Kummerċjali	56,379	56,379	56,379	56,379	56,379
Self minn Barra	74,581	62,017	51,028	40,415	29,802
EBU's / Kunsilli Lokali	111,533	88,466	90,466	92,466	94,466
Munita	45,836	50,200	54,400	58,600	62,900
EFSF (*Debt Re-Routing*)	15,531	101,913	101,913	101,913	101,913
Dejn tal-Gvern Estiż	**4,607,353**	**4,850,315**	**4,979,426**	**5,097,433**	**5,182,139**
Prodott Domestiku Gross	6,499,165	6,778,629	7,070,110	7,381,195	7,735,492
Dejn bħala % tal-Prodott Domestiku Gross	**70.89%**	**71.55%**	**70.43%**	**69.06%**	**66.99%**

Mr. Speaker,

Qed inpoġġi fuq il-Mejda tal-Kamra, kopja ta' l-*Economic Survey*, li jagħti ħarsa dettaljata tas-sitwazzjoni ekonomika ta' pajjiżna.

2.4 Ħolqien tax-Xogħol

Mr. Speaker,

Kif għidt qabel, matul din il-leġiżlatura ħloqna 'l fuq minn 20,000 post tax-xogħol ġdid.

Illum għandna l-ogħla numru ta' nies jaħdmu li qatt kellna f'pajjiżna.

Illum għandna waħda mill-anqas rati ta' qgħad fil-pajjiżi kollha tal-Unjoni Ewropea.

Dak li rnexxielna niksbu ma ġarax b'kumbinazzjoni.

Dan ġara għaliex ħdimna tajjeb mal-korpi kostitwiti u l-Unions kollha, mal-investituri privati, u mal-ħaddiema Maltin u Għawdxin. Flimkien użajna b'għaqal ir-riżorsi finanzjarji tagħna.

Jeħtieġ li nkomplu nistinkaw biex inkabbru l-ekonomija tagħna biex noħolqu aktar opportunitajiet ta' xogħol u qliegħ għal kull min jixtieq jaħdem. Irridu nkomplu ntejbu l-kwalità tal-ħajja tal-Maltin u l-Għawdxin kollha.

Se nkomplu ninvestu fil-kompetittività tan-negozji tagħna u ta' pajjiżna, u se nkomplu naħdmu biex inżidu l-effiċjenza tas-settur pubbliku.

Irridu nkomplu nindirizzaw dak kollu li jxekkel in-negozju f'pajjiżna.

Irridu fuq kollox nimmiraw dejjem lejn kwalità ogħla għall-prodotti li nipproduċu u s-sevizzi li nagħtu.

Għalhekk f'dan il-Baġit, se nkomplu ninvestu f'dak kollu li jgħin fil-ħidma ekonomika tagħna, fir-rizorsi umani tagħna, fl-infrastruttura interna ta' pajjiżna, u fil-komunikazzjoni bejn pajjiżna u l-kumplament tad-dinja.

Se nkomplu naħdmu biex nattiraw aktar investivement u xogħol għal pajjiżna.

B'hekk biss nistgħu nassiguraw għixien tajjeb għall-poplu tagħna.

B'hekk biss nistgħu nkomplu ntejbu dak li ksibna flimkien.

3. Ix-Xogħol, l-Intrapriża u t-Turiżmu

3.1 Aktar Inizjattivi favur l-Intrapriża

Mr. Speaker,

Is-suċċess ekonomiku u fil-qasam tal-impjiegi ta' pajjiżna huwa frott il-ħidma politika ta' dawn l-aħħar 25 sena. Statistika pubblikata dan ix-xahar minn Ernst & Young sabet li 86 fil-mija minn dawn l-imprendituri jqisu li Malta huwa post tajjeb biex tinvesti fih.

Huma diversi r-raġunijiet li wasslu għal dan ir-riżultat, bl-aktar importanti tibqa' livell għoli ferm ta' stabbiltà ekonomika u finanzjarja li tippermetti lis-sid ta' negozju jaħdem b'moħħu mistrieħ, kif ukoll minħabba l-pakkett ta' inċentivi fiskali u finanzjarji li jagħti l-Gvern biex jixpruna l-investiment u l-ħolqien tal-postijiet tax-xogħol.

Ma' Gvern Nazzjonalista, is-serħan il-moħħ ta' min iħaddem u tal-ħaddiema Maltin u Għawdxin huwa garantit bil-fatti mhux bil-kliem.

L-ekonomija tagħna llum hija waħda diversifikata u liberalizzata, minkejja l-oppożizzjoni li dejjem sibna. Illum kulħadd jirrikonoxxi li dan huwa pilastru fundamentali għal sors ta' ħolqien ta' ġid u impjiegi. Id-diversifikazzjoni tagħti wkoll kontribut għall-istabbiltà. Tagħti ċertezza lill-pajjiż. Huwa proprju għalhekk li l-Viżjoni tagħna għall-2015 u lil hinn hija msejsa fuq dan il-prinċipju. Irridu li nilħqu livell ta' eċċellenza f'seba' setturi identifikati.

Il-Politika Industrijali

Mr. Speaker,

Is-settur tal-manifattura jibqa′ wieħed mill-pilastri ekonomici ewlenin f′pajjiżna. Dan is-settur huwa mutur ewlenin għall-iżvilupp tal-innovazzjoni, permezz ta' żvilupp intern u bħala konsumatur ewlieni ta' teknoloġiji ġodda.

Il-Gvern għandu viżjoni strateġika li toħloq ambjent li jipprovdi dejjem aktar l-għodod li jistimulaw l-iżvilupp ta′ intrapriżi industrijali, li jirrispondu b'mod dinamiku għall-bidliet fis-swieq internazzjonali, u li huma kapaċi jiżguraw vantaġġ kompetittiv.

Qed naġġornaw il-politika u l-istrateġija industrijali tagħna. Din se tkun ibbażata fuq tliet oqsma strateġiċi ewlenin: il-kompetittività, l-innovazzjoni, u l-imprenditorjat.

Se nibqgħu naħdmu ma′ min diġà nvesta f′pajjiżna biex isaħħaħ l-investiment tiegħu, u ma′ investituri ġodda li jridu jibbenefikaw mill-vantaġġi li joffri pajjiżna.

Huwa ta′ sodisfazzjon kbir li numru ta′ kumpaniji li joperaw f′Malta ħabbru li se jżidu l-attività tagħhom, filwaqt li oħrajn ġodda qed jiftħu f′pajjiżna.

Il-Gvern qed jattira wkoll numru ta′ kumpaniji li jaħdmu f′setturi ġodda, bħal dak tal-farmaċewtika, tal-avjazzjoni, id-*digital gaming*, u oħrajn.

Inċentivi u Inizjattivi favur it-Tisħiħ tal-Industrija

Mr. Speaker,

Dan il-Baġit qed jivvota s-somma ta' 14-il miljun ewro f'inċentivi għall-industrija.

Minkejja l-isfidi kollha li s-settur tal-manifattura ltaqa' miegħu tul din il-leġislatura, mill-2008 'l hawn kienu approvati 167 proġett minn fabbriki u kumpaniji li bejniethom mistennija jinvestu mat-355 miljun ewro, u joħolqu 3,860 post tax-xogħol dirett ġdid fuq perjodu ta' tliet snin. Dan minbarra li aktar minn 6,000 negozju ġew mgħejjuna b'inċentivi li jammontaw għal madwawr 45 miljun ewro fis-sena.

Fl-aħħar erba' snin tajna aktar minn 200 miljun ewro f'*tax credits* li stimulaw investimenti ta' 'l fuq minn 500 miljun ewro.

Nedejna l-Programm *20 million for industry* li, wara li estendejnih, b'kollox tajna 42 miljun ewro fi skemi li qed jgħinu lin-negozji fil-kompetittività internazzjonali, l-innovazzjoni, l-*eBusiness*, ir-ricerka u l-iżvilupp, l-ambjent, u l-*iStart-ups*.

B'kollox ġew megħjuna 570 kumpanija li, bejniethom, investew kważi 80 miljun ewro. Il-fondi li fadal se jiġu allokati fir-raba' sejħa li għaliha applikaw mal-200 negozju

Biex inkomplu nassistu lill-industrija ta' pajjiżna biex tilqa' għal-isfida tal-prezz tal-enerġija, din s-sena il-Gvern nieda skema ta' investiment *High Energy User Scheme* għall-fabbriki li jikkunsmaw aktar min 2GwH fis-sena. Din l-iskema kienet suċċess u li fiha diġà qed jipparteċipaw sitt fabbriki li, bl-għajnuna tal-Gvern, qed jagħmlu investiment ta' 7.7 miljun ewro f'sistemi ta' ġenerazzjoni ta' enerġija alternattiva u konservazzjoni ta' l-enerġija.

B'dan il-Baġit, il-Gvern qed iniedi skema speċifikament għall-industrija u l-lukandi li huma *High Energy Users* fil-kuntest Għawdxi biex inkomplu nagħmlu l-operazzjonijiet tagħhom aktar sostenibbli.

Minkejja li ma jidhirx li fil-kaz ta' Malta se jkun possibbli li tibqa' tibbenefika minn *Least Developed Status* tal-Unjoni Ewropea mill-2014 sa l-2020, oriġinarjament magħruf bħala *Objective 1 status*, il-Gvern Malti fin-negozjati tal-*Multiannual Financial Framework* li qed jagħmel fi ħdan l-Unjoni Ewropea se jkompli jinsisti li jiġu ndirizzati l-iżvantaġġi intrinsiċi ta' gżira stat b'mod effettiv, inklużi dawk li jiffaċċjaw l-industrija u l-operaturi li joperaw minn Malta.

Minkejja kollox, dwar il-pakkett għal Malta fil-*Multiannual Financial Framework* 2014 sa l-2020, waqt li l-aħħar proposta ttejjeb sostanzjalment dak li Malta tista' tieħu f'fondi strutturali u ta' koeżjoni, minħabba ċ-ċirkostanzi ta' pajjiżna l-Gvern Malti qed jaħdem għal pakkett finali aħjar għal Malta.

Mr. Speaker,

Infakkar ukoll fl-għajnuna speċjali li tajna lil dawk il-kumpaniji li sabu ruħhom f'diffikultà minħabba fatturi internazzjonali. Matul ir-riċessjoni mal-15-il kumpanija ngħataw għajnuna biex jinvestu f'linji ġodda jew iħarrġu 'l-ħaddiema tagħhom. Dan wassal biex salvajna 5,000 impjieg. Illum, dawn il-kumpaniji huma fost l-aktar kontributuri importanti għaż-żieda qawwija fl-esportazzjoni li rreġistra pajjiżna.

Matul din is-sena wkoll esperjenzajna mill-qrib il-kriżi f'pajjiż ġagħar tagħna: il-Libja. Madwar 200 kumpanija ntlaqtu minn din il-krizi, u dawn ingħataw għajnuna biex ikunu jistgħu jegħlbu d-diffikultà ta' likwidità. Se tingħata attenzjoni speċifika fuq opportunitajiet ġodda ta' negozju fil-Libja. Il-Malta Enterprise se tiftaħ dalwaqt uffiċċju ġewwa Misurata. Qed nibgħatu delegazzjonijiet ghan-negozju fil-Libja b'mod aktar regolari u se nwaqqfu business e-networks sabiex niffaċilitaw aktar kollaborazzjoni kummercjali u *partnerships*.

Proġetti Infrastrutturali

Mr. Speaker,

Matul is-sena li ġejja, se nkomplu bil-proġetti favur it-tisħiħ tal-industrija ġewwa pajjiżna.

Il-proġett tal-*BioMalta Campus*, li qed isir b'investiment ta' 38 miljun ewro, se joffri l-infrastruttura neċessarja għall-iżvilupp tal-*Life Sciences* f'pajjiżna. Ix xogħol ta' twaqqiegħ u tindif tas-sit tlesta. It-*tender* għax-xogħol ta' kostruzzjoni ngħata u ħareġ il-permess tal-iżvilupp mill-MEPA. B'hekk, ix-xogħol ta' kostruzzjoni mistenni jibda fil-ġimgħat li ġejjin, wara li jiġi ffirmat il-kuntratt. Meta jitlesta, dan il-proġett se jipprovdi spazju u faċilitajiet għar-riċerkaturi u kumpaniji nvoluti fl-oqsma tal-bioteknoloġija u l-*life sciences*. Dan huwa qasam ġdid ta' żvilupp għal pajjiżna u rridu naħdmu flimkien biex jagħmel is-suċċess bħal ma għamel il-qasam tas-servizzi finanzjarji.

Se jkompli wkoll ix-xogħol ta' titjib fiż-żoni industrjali ta' Bulebel, Ħal Far, Kordin, il-Mosta u x-Xewkija, b'investiment ta' 17-il miljun ewro. Minbarra xogħol fit-toroq u ta' tisbiħ, qed jinbnew ukoll tliet ċentri għall-kura tat-tfal. Meta dawn jitlestew, se jkun hemm ċentru għall-kura tat-tfal f'aktar minn nofs iż-żoni industrijali l-kbar.

Bħalissa qed jiġu riveduti s-sevizzi ta' inkubazzjoni provduti lill-i*start-ups* mill-Malta Enterprise ġewwa Kordin. L-infrastruttura attwali mhijiex biżżejjed biex tospita negozji fl-ICT u d-*Digital Content Development*. Għaldaqstant, b'investiment ta' 3.5 miljun ewro, se tiġi żviluppata faċilità ta' *plug in/plug out* għal kumpaniji ġodda innovattivi f'dawn l-oqsma.

Ftaħna settur ekonomiku ġdid: dak tal-logħob diġitali. Ħabbarna strateġija għal dan is-settur u bdejna nwettquha. Nidejna wkoll numru ta' inċentivi fiskali biex nattiraw l-investiment f'dan il-qasam. L-Università ta' Malta investiet bil-kbir fit-tagħlim u r-riċerka f'dan il-qasam billi waqqfet id-Dipartiment għall-Logħob Diġitali. L-ewwel grupp ta' studenti f'dan id-dipartiment bdew l-istudji tagħhom f'Ottubru li għadda. Dan jikkumplimenta l-iżvilupp f'dan is-settur mill-istituzzjonijiet edukattivi privati.

Illum nixtieq inħabbar li se nwaqqfu *Hub* għall-Logħob Diġitali. Dan il-*Hub*, li se jkun wieħed fiżiku u strateġiku, huwa maħsub li jiġbor fi ħdanu l-iżviluppaturi tal-logħob diġitali, studenti f'dan il-qasam, artisti diġitali, u investituri. Hemm il-ħsieb li dan il-*Hub* jibda jipprovdi faċilitajiet tal-uffiċċju, faċilitajiet għal żviluppaturi tal-logħob diġitali, u servizzi ta' *mentoring* minn esperti f'dan il-qasam. Fuq livell strateġiku, l-*Hub* mistenni li jġib flimkien diversi istituzzjonijiet b'interess f'dan is-settur ġdid, bħall-Malta Enterprise, l-Università ta' Malta, u oħrajn, biex flimkien jaħdmu fuq l-implimentazzjoni tal-istrateġija għall-industrija tal-logħob diġitali f'pajjiżna. B'hekk inkunu qed naħdmu biex inkabbru dan is-settur ekonomiku ġdid, u npoġġu lil Malta fuq il-mappa dinjija tal-logħob diġitali.

Fir-rigward tal-industrija tal-Films, il-Gvern se jtejjeb il-pakkett ta' inċentivi biex inkomplu nattiraw produzzjoni tal-films internazzjonali f'pajjiżna. Wara li din is-sena żidna l-ispejjeż eliġibbli dan ir-*rebate* fuqhom, il-Gvern se jżid il-persentaġġ tal-istess *rebate* li tista' tintalab minn dawn il-produzzjonijiet minn 20 għal 23 fil-mija. F'każ ta' produzzjoni li tuża lil Malta fil-film bħala pajjiżna jieħu 2 fil-mija aktar.

Il-Gvern jemmen li meta tħares lejn il-pakkett sħiħ li tista' toffri Malta għal dawn il-produzzjonijiet, se nkomplu nkunu kompetittivi.

Ir-Riċerka u l-Innovazzjoni

Il-Gvern qed jaħdem bis-sħiħ biex jimbotta r-riċerka u l-innovazzjoni fil-pajjiż. Saħħaħ il-Kunsill Malti għax-Xjenza u t-Teknoloġija. Dan il-Kunsill qed jagħti viżjoni strateġika u juri t-triq f'dan il-qasam. Iżda, fuq kollox, dan il-Kunsill qiegħed jaħdem sabiex jiftaħ orizzonti ġodda u jagħti opportunitajiet ġodda lill-ekonomija tagħna. Qed ninvestu f'ċentru mill-aqwa għax-xjenza interattiva f'Bighi biex inkabbru l-għarfien dwar x-xjenza u t-teknoloġija, inħajru u niġbdu aktar żgħażagħ lejn dawn l-oqsma importanti, u nagħtu esperjenza sħiħa lill-familji tagħna.

Mill-2004 'l hawn, investejna aktar minn sitt miljun ewro f'madwar 45 proġett permezz tal-Fond Nazzjonali għar-Riċerka u l-Innovazzjoni. Dan minbarra aktar minn 125 proġett finanzjati mill-Programm FP7 b'valur ta' 13-il miljun ewro. Din hija r-raba' l-ogħla fl-Ewropa f'termini ta' proġetti per kapita. Il-mira hi li issa nżidu anke f'parteċipazzjoni f'dan il-programm. Fl-aħħar sentejn, grazzi għall-Programm COST, ġew involuti 90 riċerkatur mill-Università ta' Malta.

Mr. Speaker, f'dan il-Baġit qed nallokaw 1.6 miljun ewro għar-riċerka u innovazzjoni.

Il-Gvern se jkun qed jiffinanzja, fit-tliet snin li ġejjin, proġett imsejjaħ ENIAC *industrial project Lab4MEMS*, li huwa proġett kordinat bejn l-STMicroelectrins ta' l-Italja, u d-Dipartiment tal-Micro and Nanoelectronics fl-Università ta' Malta. Il-Gvern se jiffinanzja 1.75 miljun ewro għal dan il-proġett, bl-investiment totali ta' dan il-proġett stmat li jilħaq l-4.6 miljun ewro. Nemmen li dan il-proġett ikompli jsaħħaħ il-preżenza tal-ST f'pajjiżna u li jkompli jagħmel mill-impjant ta' Malta iċ-ċentru ta' eċċellenza fit-teknologija tal-MEMS għal ST fuq livell internazzjonali.

Negozji Żgħar u Medji

Mr. Speaker,

L-intraprizi żgħar u medji għandhom rwol ewlieni fl-ekonomija Maltija. L-esperjenza uriet li huma pilastru ewlieni ekonomiku li kapaċi joħloq ix-xogħol u jirrendi. Fil-perjodu tal-kriżi, kienu sors strumentali ta' ħolqien ta' ġid u tkabbir ekonomiku. Is-sehem tal-intrapriżi żgħar u medji biex pajjiżna jiffaċċja u jegħleb il-maltemp ekonomiku kien wieħed strateġiku u kruċjali.

Il-Gvern qed jgħin lil dan is-settur b'żewġ modi: inċentivi finanzjarji u fiskali biex nagħtu appoġġ lil min irid jibda jew jespandi, u billi noħoloqu l-ambjent li jgħin lil min irid joħloq attività ekonomika.

Skema li kellha suċċess kbir mas-settur tan-negozju hija l-*MicroInvest* li, permezz tagħha, ingħataw aktar minn 11.5-il miljun ewro fi tnaqqis fl-*income tax* lil 'il fuq minn 1,700 negozju. Infakkar li din l-iskema tagħti lin-negozji kreditu ta' taxxa li jammonta għal 40 fil-mija tal-investiment li jagħmlu, sa massimu ta' 25,000 ewro. Fil-każ tan-negozji Għawdxin, dan jitla' għal 60 fil-mija. Sal-aħħar ta' Settembru, applikaw 1,735 negozju li, bejniethom, investew aktar minn 35 miljun ewro, u ħolqu mas-600 impjieg b'għajnuna diretta minn din l-iskema. Kwart minnhom kienu sidien ta' negozji Għawdxin.

Permezz ta' dan il-Baġit, din l-iskema se tkun estiża għal sentejn oħra u se jkunu eleġibbli dawk in-negozji li jħaddmu sa mhux aktar min 30 persuna magħhom.

L-istess għall-iskema *Jeremie MicroCredit* li hija success kbir. Sal-lum diġà bbenefikaw aktar minn 440 li gawdew bejniethom self b'rati vantaġġjużi ta' 38 miljun ewro, u li investew 'il fuq minn

60 miljun ewro. Il-Gvern għaddej f'diskussjoni mal-*European Investment Fund* biex din l-iskema tiġi estiża.

Il-*MicroGuarantee Scheme* daħlet ukoll fis-seħħ aktar kmieni din is-sena. Matul din is-sena komplejna ntejbu l-inċentivi, is-servizzi, u l-infrastruttura għall-intrapriżi Maltin u Għawdxin.

F'Jannar li għadda waqqafna ukoll l-*Business First*: *one-stop-shop* għan-negozji li joffri aktar minn 50 sevizz tal-Gvern taħt saqaf wieħed u li s'issa, għamlu kuntatt miegħu mad-9,000 sid tan-negozju. Għamilna wkoll riforma importanti fis-sistema tal-liċenzji fejn, għal ħafna kategoriji, qtajna kompletament kull burokrazjia u rriduċejna l-proċess għal sempliċiment notifika, barra milli raħħasna wkoll il-liċenzji. F'dawn il-ġranet ħriġna wkoll skema fuq il-ħwienet proprjetà tal-Gvern fil-Belt Valletta biex nagħtu aktar ċertezza lis-sidien, u b'hekk ikunu jistgħu jinvestu fil-proprjetà aktar fit-tul.

Biex inkomplu ninkoraġġixxu *start-ups* u inħarju impriżi stabbiliti jinvestu f'*seed capital* f'kumpaniji ġodda, il-Malta Enterprise se tniedi skema *B.START*, li biha negozju stabbilit se jingħata tnaqqis mit-taxxa, sa massimu ta' 30,000 ewro, għal investiment fil-kapital ta' impriża ġdida approvata mill-MaltaEnterprise. Din l-iskema se toħloq opportunità għal dak li jissejjaħ *crowd funding*.

Se tiġi mnedija skema għall-promozzjoni ta' infrastrutturi ta' *clusters* u netwerks. L-għajnuna se tkopri l-ewwel spejjeż għat-twaqqif tal-grupp, bħal kiri ta' bini u l-iżvilupp ta' *e-tools*. Din l-iskema għandha tgħin lin-negozji lokali jieħdu l-opportunitajiet tas-suq ħieles Ewropew.

Il-Gvern se jara kif jiffaċilita l-użu tal-*factoring* bħala mezz ieħor ta' likwidità għall-intrapriżi. Il-Gvern se jiżviluppa l-qafas

regolatorju tal-*factoring* biex jassigura li dan ikun mezz ieħor ta’ għajnuna għan-negozji.

Mergers u diviżjonijiet tal-kumpaniji huma neċessarji biex ikollna faċilità li negozju jiġi ristrutturat. *Cross-border mergers* fl-Unjoni Ewropea diġà huma eżenti mit-taxxa. Din kellna wkoll f’Malta, iżda ġiet irtirata minħabba l-abbużi li kienu qed isiru. Madanakollu, hija ħtieġa ta' negozji ġenwini li jirristrutturaw u, għaldaqstant, qed indaħħlu numru ta' emendi biex jippermettu dan taħt ċertu kontroll. Irrid nenfasizza li l-awtoritajiet fiskali se jkollhom aktar poter jassiguraw ruħhom li l-iskema proposta qed issir għal raġunijiet ekonomiċi ġenwini, u mhux sempliċiment għal skop ta' *tax planning*. Id-Dipartment se jkollu l-awtorità li japprova jew jiċħad talba li ssirlu.

Minbarra x-xogħol siewi li qed nagħmlu permezz tal-Malta Enterprise u strutturi oħra tal-Gvern sabiex ngħinu u nsostnu n-negozji żgħar u medji, se nniedu numru ta’ inizjattivi ġodda biex niżguraw li dan il-qasam ikompli jikber u jikkontribwixxi b’mod sħiħ lejn l-iżvilupp ekonomiku ta’ pajjiżna. Għalhekk:

- Se niżviluppaw pjan ta’ azzjoni li jindirizza t-trawwim fl-imprenditorija mill-iskejjel primarji sa l-edukazzjoni terzjarja biex jippreparaw ruħhom għal karrieri fin-negożju;

- Se nagħtu kull għajnuna liż-żgħażagħ biex jidħlu fid-dinja tan-negozju permezz ta’ *Youth Entrepreneurship Act*;

- Se nwaqqfu Osservatorju, bi sħubija mal-Università ta’ Malta, biex insaħħu r-riċerka dwar in-negozji tagħna u dawk li jaħdmu għal rashom; u

- Se nniedu korsijiet qosra u intensivi għal matul tmiem il-ġimgħa għal min hu interessat li jibda negozju ġdid, u li għandhom ftit ħin għad-disposizzjoni tagħhom biex jiddedikawh għat-taħrig.

Mr. Speaker,

Il-potenzjal ta' Għawdex bħala reġjun għan-negozju teħtieġ attenzjoni speċifika fuq bażi kontinwa. Barra minn hekk, il-promozzjoni ta' Għawdex għall-investimenti ġodda jeħtieġ li tkun differenti minn dik ta' Malta, u għandha tirrifletti l-kompetenzi ewlenin u speċifiċi li Għawdex u l-Għawdxin għandhom.

Il-Gvern jemmen li Għawdex jixraqlu attenzjoni partikolari fl-istrateġija industrijali nazzjonali. Għalhekk, għandha tiġi żviluppata strateġija speċifika mmirata biex tidentifika u tisfrutta l-potenzjal f'Għawdex. Il-politika industrijali għandha tiżviluppa strutturi u mekkaniżmi biex tidentifika u trawwem il-kompetenzi u s-saħħiet ewlenin li Għawdex jista' joffri bħala post għall-investiment u l-ħolqien tax-xogħol.

Il-Fondi ERDF għall-Enerġija ntlaqgħu tajjeb u ntużaw b'suċċess mill-industrija. Minbarra li stimulaw investimenti u attività ekonomika ġdida, taw ukoll kontribut lejn il-ġenerazzjoni ta' aktar enerġija alternattiva f'Malta. Fuq medda ta' żmien se jnaqqsu l-ispiża assoċjata mal-konsum tad-dawl fl-industriji li bbenifikaw mill-fondi.

Huwa għalhekk li, wara konsultazzjoni mal-industrijalisti Għawdxin, se nniedu skema għal Għawdex mil-Fondi tal-ERDF. Minbarra li se tgħin lill-industrija, din l-iskema se tikkonribwixxi għall-proġett Eko-Għawdex. Din barra l-iskema tal-*High Energy Users* f'Għawdex li ħabbart aktar kmieni f'dan id-Diskors.

Is-Settur tas-Servizzi Finanzjarji

Is-servizzi finanzjarji huma kontributur importanti għat-tkabbir tal-ġid f'pajjiżna u ħolqien ta' impjiegi tajbin. Huwa stmat li f'pajjiżna, dan is-settur iħaddem aktar minn 12,000 persuna, direttament jew ma' kumpaniji li b'xi mod jaħdmu f'kuntatt ma' dan is-setttur. Wieħed mill-elementi li jibqa' jagħmel minn Malta ġurisdizzjoni attraenti fil-qasam finanzjarju huwa li dejjem nirrispondu għall-bidliet fis-swieq internazzjonali b'mod kważi immedjat. Iżda ma nistgħux niefqu hawn.

Kien għalhekk li fil-ġimgħat li għaddew waqqaft *Think Tank* bl-għan li jirrakkomanda l-passi li jmiss biex nibnu fuq dawn ir-riżultati. B'kollox, tressqu aktar minn 150 rakkomandazzjoni, li jaqgħu taħt żewġ pilastri strateġiċi:

1. Li nistabbilixxu suq internazzjonali għall-pensjonijiet u skemi ta' rtirar f'Malta; u
2. Li nsaħħu r-rwol ta' FinanceMalta bħala l-għodda li tibqa' tixpruna l-proċess ta' espansjoni tas-settur tas-servizzi finanzjarji fil-futur.

Fl-Att li jimplimenta l-Baġit, se nkun qed inressaq numru ta' bidliet leġislattivi li jimplimentaw uħud mir-rakkomandazzjonijiet li saru minn dan it-*Think Tank*, biex niżguraw li s-settur finanzjajru jibqa' irrispondi għall-ħtiġijiet tas-suq filwaqt li nibqgħu nassiguraw qafas regolatorju b'saħħtu li jsaħħaħ ir-reputazzjoni ta' pajjiżna f'dan il-qasam.

3.2 Is-settur tat-Turiżmu

Mr. Speaker,

Is-settur tat-turiżmu huwa pilastru ewlenin tal-ekonomija tagħna. Il-Gvern, b'dan il-Baġit, se jkompli jżid l-investiment tiegħu f'dan is-settur, u qed jgħolli għal darb'oħra l-allokazzjoni għall-Awtorità Maltija għat-Turiżmu għal-37 miljun ewro. Irrid infakkar, Mr. Speaker, li f'din il-leġislatura, il-Gvern żied l-allokazzjoni annwali bi 12.5 miljun ewro fuq dik allokata fl-2008 meta kienet ta' 24.5 miljun ewro.

Is-suċċess li rreġistra pajjiżna f'dan is-settur fl-aħħar ħames snin ma ġiex b'kumbinazzjoni.

Fl-aħħar ħames snin, pajjiżna kellu rekord fit-turizmu sena wara l-oħra. Żdiedu n-numru ta' turisti li jżuru pajjiżna bi 13 fil-mija. Żdiedu l-ammont ta' ljieli li dawn iqattgħu fostna. Żdied ukoll l-infieq tat-turisti f'pajjiżna.

Issa rridu nikkonsolidaw u ntejbu dawn ir-riżultati. F'April li għadda ħrigna pjan strateġiku u viżjonarju għas-settur bil-għan li nikkonsolidaw u ntejbu ir-riżultati miksuba.

Iż-żieda qawwija li kellna fis-settur turistiku kienet possibbli għaliex indirizzajna t-tliet pilastri li fuqhom bnejna l-industrja: l-aċċessibbiltà, il-promozzjoni ta' pajjiżna bħala destinazzjoni turistika, u l-prodott turistiku.

L-2011 kienet ukoll waħda rekord għan-numru ta' passiġġieri li żaru pajjiżna abbord *cruise liners*. Għall-ewwel darba beda jsir *home porting* minn Malta u ntlaħaq ftehim sabiex dan ikompli fis-sajf tal-2012 u l-2013.

Il-Gvern qed jaħdem biex inkomplu nattiraw aktar turisti lejn pajjiżna fix-xhur tax-xitwa. Se nkomplu nħarsu lejn swieq partikolari u ġodda għal Malta, fosthom fit-turiżmu soċjali, sportiv u dak rurali. Irridu nippreżentaw ukoll lil Malta bħala *city break destination*.

Din is-sena nedejna wkoll *Diving Master Plan* b'inizjattivi għat-tisħiħ tas-settur tal-għaddasa, li huwa niċċa importanti għal pajjiżna.

Se nkomplu ninvestu biex inkabbru s-suq tal-konferenzi, u biex nattiraw aktar studenti li jitgħallmu l-Ingliż.

Fuq kollox, se nkomplu ninvestu fil-ħaddiema tagħna li jaħdmu f'dan is-settur. Il-Programm *ADVANCE* huwa stmat li se jkun ħarreġ madwar 1,400 persuna li jaħdmu fis-settur tat-turiżmu b'investiment ta' 3.1 miljun ewro.

L-aċċessibbiltà lejn pajjiżna

Mr. Speaker,

Il-Gvern se jkompli jassigura li pajjiżna jkollu l-aqwa konnessjonijiet diretti bl-ajru ma' swieq importanti li jsostnu din l-industrija. Daħħalna rotot ġodda u żidna l-inċentivi għall-aċċessibbiltà lejn u minn pajjiżna. Qegħdin nifthu rotot ġodda u swieq ġodda, fosthom fi Spanja, l-Irlanda u l-Iżrael. Kabbarna s-swieq tagħna fl-Italja u fi Franza, u kkonsolidajna s-swieq tar-Renju Unit u l-Ġermanja. Irridu li jkollna taħlita b'saħħitha ta' tipi differenti ta' linji ta' l-ajru, inkluż linji nazzjonali, linji *low cost*, u linji *charters* u operati mit-*tour operators*.

Se nkomplu insostnu il-linja nazzjonali tagħna l-Airmalta li, fl-ewwel sitt xhur ta' din s-sena finanzjarja, irnexxielha tagħmel qliegħ operattiv. Biex ikun jista' jitwettaq b'suċċess il-pjan ta'

ristrutturar tal-Airmalta, il-Baġit ta' din is-sena se jinvesti 40 miljun ewro fil-linja nazzjonali tagħna, skont il-programm maqbul mal-Kummissjoni Ewropea.

Turist llum m'għadux ifittex biss li jirrilassa, iżda qiegħed dejjem aktar ifittex esperjenza unika ġo pajjiż. Ghalhekk qed ninvestu fis-siti storiċi ta' pajjiżna biex dawn jingħataw id-dinjità li tixirqilhom billi jiġu trasformati fi spazji li jipproġettaw l-istorja anke permezz ta' faċilitajiet u teknoloġiji moderni.

Sabiex ingawdu aħjar it-teżori ta' pajjiżna f'dawn l-aħħar snin wettaqna diversi proġetti.

Inawgurajna l-proġett taċ-Ċentru tal-Viżitaturi u t-tined protettivi ta' Ħaġar Qim, u se ninawguraw is-sezzjoni ġdida fil-Mużew Nazzjonali tal-Arkeoloġija li tiffoka fuq Żmien il-Bronż f'pajjiżna. Bnejna Ċentru għall-viżitaturi fit-tempju tal-Ġgantija, u bnejna *walkway* fl-istess tempju sabiex tgħin fl-esperjenza tal-viżitatur. Introduċejna *nature trails* fil-*park* arkeoloġiku u naturali ta' Ħaġar Qim u l-Imnajdra. Għamilna tinda protettiva u passaġġi fit-tempji ta' Ħal Tarxien, u bnejna Ċentru għall-Viżitaturi fil-Katakombi ta' San Pawl fir-Rabat.

Barra minnhekk, il-Gvern applika għall-fondi taħt il-Fond Ewropew għall-Iżvilupp Reġjonali biex Forti Sant'Anġlu jiġi restawrat. Din l-attrazzjoni se tinfetah għall-pubbliku fl-2015 u għandha tirrifletti fil-milja tagħha l-ġojjelli storiċi li ġew mgħoddija lilna minn missierjietna tul il-medda tas-snin. Għaddej ukoll xogħol ta' rijabilitazzjoni fuq il-Forti ta' Sant'Iermu fil-Belt Valletta b'investiment ta' 17-il miljun ewro u li għandu jitlesta fl-2014.

Komplejna wkoll bix-xogħolijiet ta' tisbiħ f'diversi nħawi madwar Malta u Għawdex. Tlesta l-proġett ta' tisbiħ tal-

promenade ta' San Pawl il-Baħar. Infetaħ il-Ġnien ta' Pembroke, u qed jiġi ffinalizzat ir-restawr tat-Torri tal-Madliena. Fil-bidu tas-sena d-dieħla se jitlesta l-Akwarju Pubbliku ġewwa l-Qawra, b'investiment ta' 15.4 miljun ewro. Is-sena d-dieħla wkoll mistenni jibda x-xogħol fuq il-Bajja tax-Xemxija.

Ix-xogħolijiet fuq iċ-Ċentru Interattiv dwar il-Fortifikazzjonijiet fi *Biaggio Steps* tlestew, u dawk fuq il-proġett tal-Ġgantija se jitkomplew.

Minbarra dawn il-proġetti kapitali, il-Gvern nieda diversi skemi biex jinċentiva investiment ta' proġetti għal turiżmu sostenibbli. Diġà ġew finanzjati 'l fuq minn 100 proġett b'investiment ta' 20 miljun ewro. L-iskema ta' sussidji fuq ir-rata tal-imgħax għas-self qed tgħin lukandi, akkommodazzjonijiet turistiċi, u ristoranti, biex itejbu l-prodott tagħhom. S'issa ntalab self ta' 13.9 miljun ewro, li fuqhom qed jinħareġ sussidju ta' aktar minn 1.1 miljun ewro.

Permezz tal-*Malta Enterprise Energy Grant Scheme*, kien hemm 39 proġett turistiku li ngħataw għajnuna ta' aktar minn żewg miljun ewro. Il-Kunsilli Lokali wkoll ngħataw għajnuna ta' żewġ miljun ewro biex iwettqu proġetti ta' tisbiħ fil-lokalità tagħhom, speċjalment fil-qalba tal-lokalità.

Aktar inizjattivi favur il-lukandi u l-akkomodazzjoni turistika

Fil-Baġit għal din is-sena se nerġgħu nallokaw nofs miljun ewro għar-reklamar ta' Għawdex bħala destinazzjoni distinta.

Il-Gvern kommess li jieħu numru ta' inizjattivi biex jgħin l-akkomodazzjonijiet ta' tlett stilel jadattaw għall-iżviluppi fis-suq. Ninsabu determinati wkoll biex intejbu s-servizz turistiku mill-akkomodazzjoni ta' erba' stilel. Irridu ninkoraġġixxi aktar

ristoranti li joffru ikel Malti u li jippromwovu l-prodotti ta' l-ikel Malti. Se nkunu wkoll qed nappoġġjaw inizjattivi li jirrinovaw bini li qed jaqa' u li qiegħed fl-irħula u fl-ibliet għall-użu turistiku.

Il-Malta Enterprise se tirrevedi l-*Incentive Guidelines* biex lukandi liċenzjati jkunu jistgħu jibbenefikaw minn *investment aid* ta' 15 fil-mija ta' l-sipiża kapitali tagħhom f'forma ta' *tax credits*. Għaldaqstant, għal kull 100 ewro investiment se jkunu jistgħu jnaqqsu €15 mill-kont tat-taxxa, u ma hemm l-ebda capping fuq dan l-amont. Dan għandu jagħti appoġġ dirett lil-lukandi f'pajjiżna fl-isforz li nagħmlu din l-industrija aktar sostenibbli fit-tul. Dan il-beneffiċċju se jkun japplika mis-sena bażi 2013.

Barra minnhekk, ser iniedi skema ta' inċentivi biex jiżdied l-għadd ta' *boutique hotels* fil-Belt Valletta, l-Imdina u t-Tlett Ibliet. L-inċentivi li qed jiġu proposti jinkludu tnaqqis ta' taxxa fuq investimenti relatati ma' spejjeż għax-xiri u l-iżvilupp ta' siti bħal dawn, kif ukoll tnaqqis fil-miżati relatati ma' permessi, b'mod partikolari tal-MEPA u tal-Awtorità Maltija għat-Turiżmu.

Għawdex bħala Destinazzjoni Distinta

Il-Gvern jagħraf l-importanza tat-turiżmu għal Għawdex. Għawdex għandu potenzjal partikolari għat-turiżmu rurali u dan irridu nkomplu ninvestu fih. Se nippromwovu lil Għawdex mal-persuni li jivvjaġġaw partikolarment fix-xhur tax-xitwa. Għalhekk se naħdmu biex l-irħula u l-ibliet f'Għawdex, kif ukoll l-attrazzjonijiet naturali, kulturali u storici t'Ghawdex ikunu preżentati bl-aktar mod xieraq. Se nkomplu nħeġġu wkoll it-turiżmu domestiku lejn Għawdex.

Qed inneħħu anomalija fil-liċenzjar ta' proprjetà li jinkrew għal żmien qasir. S'issa kienet teżisti diskriminazzjoni fl-ammont li

jitħallas, liema diskriminazzjoni kienet ibbażata fuq jekk l-appartament hux qed jinkera lill-Maltin jew lill-barranin. Din id-distinzjoni mhux se tibqa'. Fassalana rati, wara konsultazzjoni li kellna ma' operaturi Għawdxin li jikru proprjetà lill-Maltin. B'hekk ġie assigurat li r-rati il-ġodda ma jkunux ta' piż żejjed għal dawn l-operaturi. Il-Gvern se jdaħħal kwart ta miljun ewro anqas minn dan il-liċenzjar, liema flus issa jistgħu jiġu investiti mill-operaturi fil-proprjetajiet tagħhom.

Kultura

Mr. Speaker,

Il-Gvern se jkompli għaddej bl-investimenti kulturali li saru fl-aħħar snin, fejn rajna żieda sostanzjali fin-nefqa f'dan is-settur minn 17.5-il miljun ewro fl-2008 għal 'il fuq minn 28.5 miljun ewro fis-sena 2012.

Bejn l-2009 u Mejju ta' din is-sena, aktar minn 220 proġett artistiku ġew sostnuti permezz ta' kważi miljun ewro tal-Malta Arts Fund.

Matul dawn is-sentejn ukoll investejna f'aktar minn 100 proġett kreattiv taħt skemi li jammontaw għal tlett kwarti ta' miljun ewro, u li joffru opportunitajiet lil tfal, żgħażagħ, u intrapriżi u organizzazzjonijiet kulturali, biex insaħħu u nisfruttaw l-opportunitajiet li qed jinħolqu f'dan is-settur.

Matul is-sena li ġejja se nkomplu naħdmu fuq netwerk ta' edukaturi biex nisfruttaw aħjar l-investiment fil-produzzjoni ta' attivitajiet u opportunitajiet kulturali u kreattivi għall-udjenzi żgħażagħ. Inizjattiva li tibni fuq it-tnedija tal-*Culture Card*.

Il-Gvern se jibda l-implimentazzjoni sħiħa ta' l-Istrateġija dwar il-Kreattività, b'enfasi fuq it-titjib u t-tisħiħ tal-governanza

kulturali. Din għandha twassal għall-implimentazzjoni ta' taqsima sħiħa fil-qalba tal-politika kulturali nazzjonali, b'rabta mal-prijoritajiet identifikati fil-Viżjoni tal-Gvern li jitrasforma lil Malta f'ċentru ta' eċċellenza kreattiva. It-tisħiħ tal-qafas governattiv li jamministra 'l fuq minn 17-il miljun ewro f'fondi pubbliċi lejn entitajiet jew skemi ta' investiment fis-settur huwa essenzjali biex nibnu settur kulturali u kreattiv sostenibbli u relevanti fil-kuntest tar-realtajiet soċjali, ekonomiċi u kulturali tal-lum.

Mr. Speaker,

Se naħdmu wkoll biex il-wirt kulturali ta' pajjiżna jkun preżentat permezz ta' programm kulturali estensiv għas-sena 2018 meta Malta se tospita t-titolu prestiġjuż ta' Kapitali Ewropea tal-Kultura. Nemmnu li din se tkun opportunità unika biex nesperjenzaw mill-viċin u b'mod ħaj il-kultura storika u kontemporanja mill-aspett innovattiv u kreattiv, u biex nattiraw aktar turiżmu kulturali.

Il-Gvern iqis li hemm rabta intima bejn il-prijoritajiet tal-Politka Kulturali, l-Istrateġija tal-Ekonomija tal-Kreattività, u l-ambizzjonijiet ta' Valletta 2018, u għalhekk se jiżgura sa mis-sena d-dieħla, li jkun hemm involviment massimu tal-pubbliku u tal-għaqdiet u organizzazzjonijiet kulturali kollha fil-benefiċċji ta' dan il-proġett.

3.3 Settur tal-Avjazzjoni

Mr. Speaker,

Fil-qasam tal-Avjazzjoni, il-Gvern ħoloq l-infrastruttura neċessarja permezz tal-Aviation Park ġewwa Ħal Safi, b'investiment ta' 17-il miljun ewro. Illum diġà għandna numru

ta' kumpaniji li qed joperaw b'suċċess fis-settur tat-tiswija tal-ajruplani. Lufthansa Technic, SR Technic, Medavia, MCM, u oħrajn ħolqu eluf ta' postijiet tax-xogħol ġodda u kabbru l-operazzjonijiet tagħhom f'dawn l-erba' snin.

Is-sit tal-Head Office tal-AirMalta llum għadda għand il-Malta Industrial Parks u ser ikun trasformat f'żona dedikata għas-settur tal-avjazzjoni. L-iżvilupp mistenni li jsir permezz ta' *public private partnership* u għadu jinkorpora fih faċilitajiet għal logistika, taħriġ, u spazji oħra relatati ma' dan is-settur.

Bit-twaqqif tar-reġistru tal-avjazzjoni, pajjiżna qed igawdi minn rispett u fama internazzjonali f'dak li jirrigwardja s-settur tal-avjazzjoni.

Illum, għandna 104 ajruplan reġistrat fuq ir-Reġistru Malti ta' l-Avjazzjoni, li jfisser żieda ta' 21 fil-mija fuq l-2010. Dan hu riżultat ta' kemm il-politika tal-Gvern f'dan il-qasam qed taħdem, u kemm l-inċentivi għal dan is-settur qed iħallu l-frott. Hemm interess ukoll biex dawn il-kumpaniji jistabilixxu l-operat tagħhom f'Malta. Fil-preżent, Transport Malta qegħda f'kuntatt ma' 30 kumpanija, b'sitta minnhom f'livell ta' diskussjonijiet avvanzati. Illum għandna tmien kumpaniji li qed iħaddmu l-attività tagħhom minn Malta. Dan minbarra li għandna wkoll skejjel ta' l-avjazzjoni.

3.4 Settur Marittimu

L-istess jista' jingħad għas-settur marittimu. Ir-Reġistru Marittimu Malti issa huwa dikkjarat bħala l-akbar wieħed fl-Ewropa. Ir-reġistru Malti jikkonsisti f'5,830 vapur u *superyachts*. Żieda ta' 16 fil-mija fuq is-sena l-oħra. Din l-operazzjoni waħedha tiġġenera 12-il miljun ewro.

Dan ukoll huwa settur li, fl-istrateġija tal-Gvern għas-snin li ġejjin jista' joffri potenzjal qawwi ta' tkabbir ekonomiku. Il-Gvern qed iħares lejn is-sit tal-*ex-shipbuilding* fil-Marsa biex jakkomoda Park Marittimu. Id-disinji għal dan is-sit, b'daqs ta' 172,000m^2, għandhom jitlestew is-sena d-dieħla, biex imbagħad jintalbu l-permessi għall-iżvilupp mill-MEPA.

3.5 Settur tal-Proprjetà

Is-settur tal-proprjetà jibqa' wieħed li jagħti kontribut importanti lill-ekonomija Maltija. Il-Gvern, matul din s-sena, nieda numru ta' skemi u inizjativi biex jassistu dan is-settur.

Fost dawn l-iskemi kellna dawk bħall-*Highly Qualified Individuals* u l-*High Networth Individuals* li, flimkien mas-setturi ekonomici tas-servizzi finanzjarji, partikolarment il-*Funds*, u s-settur tal-*Online Gaming*, qed jikkontribwixxu fid-domanda dejjem akbar ta' proprjetà residenzjali u uffiċini ta' kwalità minn dawn il-barranin li qed jagħżlu biex jew joqgħodu jew jinvestu f'pajjiżna. Sal-aħħar ta' Ottubru kellna 'l fuq minn 690 proprjetà li nbiegħet lill-barranin b'valur ta' 105 miljun ewro.

Madanakollu, minħabba l-kundizzjonijiet fis-suq tal-proprjetà, partikolarment il-fatt li l-prezzijiet ta' ċertu proprjetajiet issa stabbilizzaw irwieħhom, il-Gvern iħoss li l-għażla preżenti ta' seba' snin jekk wieħed iħallas fuq il-qliegħ mil-bejgħ jew 12 fil-mija *final witholding tax* mal-bejgħ, għandha tiġi estiża għal 12-il sena mis-sena ta' stima 2013.

Se nagħmlu ukoll riforma amministrativa importanti dwar is-sistema tal-valutazzjoni tal-periti li l-Gvern iħoss li wasal iż-żmien li tiġi aġġornata:

1. Fil-kaz ta' koppji jew persuni li qed jixtru d-dar residenzjali tagħhom, u qed jieħdu self mill-bank, se jkunu jistgħu jannettu l-valutazzjoni tal-perit imqabbad mill-bank bħala konferma tal-prezz tas-suq;

2. F'każ ta' proprjetajiet li, l-valur tagħhom jaqbeż il-250,000 ewro, se nibdew proċess bi prova fejn, qabel ma jiġi ffirmat il-kuntratt, fl-istadju li jsir il-konvenju, ix-xerrej u l-bejjiegħ ikunu jistgħu jitolbu lid-Dipartment jibgħat il-perit tiegħu qabel biex joħroġ l-istima tal-prezz li fuqu ikun irid jitħallas il-boll. Din il-valutazzjoni se tibqa' valida biss sitt xhur mid-data li tinħareġ;

Mill-1 ta' Jannar 2013, qed titneħħa it-taxxa tal-boll fuq it-trasferiment ta' proprjetà fuq il-wirt u donazzjonijiet minn ġenituri għall-ulied tagħhom. Il-limitu ta' 10 snin fuq tfal bi bżonnijiet speċjali qed jitneħħa wkoll.

Se ngħollu ukoll is-*ceiling* li fuqu l-*first time buyers* inħallsu 3.5 fil-mija fuq il-boll minn 116,468.67 ewro għal 150,000 ewro.

3.6 Inkomplu nixprunaw lill-Ħaddiema Tagħna fid-Dinja tax-Xogħol

Mr. Speaker,

Dan il-Gvern dejjem ħadem biex joħloq l-opportunitajiet tax-xogħol għall-ħaddiema tagħna. Il-ħaddiem Malti huwa bieżel u jrid jaħdem. Irid aktar xogħol b'pagi tajbin, li jagħti dinjità u li jrendi biex il-familja tiegħu tkun tista' tgħix ħajja xierqa u li jistħoqqilha.

Investejna wkoll fil-persuni nfushom, fl-istudenti u fil-ħaddiema, biex dawn ikollhom l-edukazzjoni u l-ħiliet neċessarji biex jidħlu fid-dinja tax-xogħol, u b'hekk jaqsmu mill-ġid li qed jinħoloq fil-

pajjiż. Qatt ma kellna daqshekk żgħażagħ li qed ikomplu bl-edukazzjoni tagħhom, u li qed ikomplu jitħarrġu wara t-tmiem tal-edukazzjoni sekondarja.

Iżda l-Gvern mhux kuntent b'daqshekk, Mr. Speaker. Il-Gvern irid li kulħadd isib postu fid-dinja tax-xogħol skont l-inklinazzjonijiet u l-ħiliet tiegħu. Fuq kollox, il-Gvern irid ikompli jgħin lid-diversi gruppi ta' persuni fis-soċjetà tagħna li, għal xi raġuni jew oħra, ikollhom bżonn l-għajnuna biex jintegraw ruħhom aħjar jew ikomplu jtejbu l-prospetti tagħhom fid-dinja tax-xogħol. Għal dan il-għan, anke permezz ta' dan il-Baġit, qed nipproponu numru ta' inizjattivi ġodda.

Irridu li ż-żgħażagħ kollha jgawdu mill-opportunitajiet li qed jinħolqu. Għalhekk:

- Għalkemm għandna fost lanqas rati ta' qgħad fost iż-żgħażagħ, se nniedu skema *Active* li se tiffoka fuq dawk iż-żgħażagħ kollha li huma qegħda u li qed jirreġistraw għax-xogħol. Wara li ż-żgħażagħ jingħataw t-taħriġ meħtieġ, dawn se jingħataw esperjenza ta' xogħol ta' 20 siegħa f'settur indikat fil-profil tal-istess żgħażagħ. Dawn iż-żgħażagħ se jingħataw ukoll benefiċċju pro-rata;

- Se nniedu skema oħra li se tkun immirata għal dawk iż-żgħażagħ li qed jirreġistraw, u għal oħrajn. Din għandha sservi ta' inċentiv biex iż-żgħażagħ jidħlu fi proġett imprenditorjali. L-applikant se jkollu għażla biex jiftaħ impjieg għal rasu jew jingħaqad f'koperattiva. Kull parteċipant se jingħata taħriġ bażiku u *mentoring*, kemm waqt il-proċess kif ukoll wara. Għaldaqstant din l-iskema se tkun qed toffri, taħriġ, *start-up grant*, u servizzi ta' *mentoring*. Dawk li jħaddmu magħhom sa tliet persuni se jingħataw tnaqqis fil-bolla; u

- Se ntejbu l-iskema li tiffoka fuq programm innovattiv tal-apprendistat, u li se tagħti inċentivi finanzjarji lil min iħaddem u lill-istudenti. Filwaqt li se nestendu l-iskema tal-apprendistat, u se nifthuha għal aktar setturi, il-Gvern se jkun qed iħallas il-bolla minnflok min jimpjega. Dan minbarra li se nżidu l-istipendju tal-apprendisti minn €86 għal €95 u, għal ċerti setturi fejn il-Gvern flimkien mal-industrija jħoss li jkun hemm bżonn ta' aktar investiment, se nżidu l-istipendju b'€20 oħra minn fuq iż-żieda mħabbra.

Għal dawn it-tliet programmi se ninvestu 1.5 miljun ewro.

Wara li s-sena l-oħra introduċejna skema li, permezz tagħha, dawk fuq il-paga minima u li jagħmlu taħriġ jieħdu €25 fil-ġimgħa, issa se nestendu din l-iskema biex nilħqu aktar faxex ta' nies, fosthom ħaddiema fuq bażi *part time* jew *full time* b'paga ta' anqas minn 300 ewro fil-ġimgħa. Għal dan il-għan se nkunu qed ninvestu 300,000 ewro. Din l-allowance se tibda titħallas fix-xahar minflok meta wieħed jispiċċa l-programm.

Il-programm *Youth.Inc*, li huwa mmirat għal żgħażagħ bejn is-16 u l-21 sena li, meta jkunu fis-sistema edukattiva jew f'post tax-xogħol, jerġgħu jingħataw ċans ieħor b'taħriġ speċjalizzat. Dan il-Programm se ikun estiż sa l-eta ta' 24 sena biex jilħaq aktar żgħażagħ. Dan il-Programm joħloq sistema edukattiva li toffri taħriġ bażiku u esperjenza fuq il-post tax-xogħol. Barra minn hekk, se nsaħħu t-tim professjonali u se nżidu livell ieħor biex żgħażagħ li jaslu fit-tielet livell jingħataw aktar esperjenza prattika ta' xogħol. Dan ifisser ukoll li studenti li jaslu sat-tieni livell f'istituzzjoni oħra se jkunu jistgħu jkomplu l-istudju tagħhom fit-tielet livell ta' dan il-Programm. Dan b'investiment ta' 600,000 ewro fuq is-sena ta' qabel.

Il-Programm *Job Bridge* se jagħti taħriġ speċjalizzat għal persuni b'diżabilità bil-għan li dawn il-persuni jibnu l-kompetenzi u l-ħiliet neċessarji biex jadattaw għas-suq tax-xogħol. Dan il-Programm se jkollu professjonisti mħarrġa biex jgħinu lil persuni b'diżabilità fil-mixja tagħhom mit-transizzjoni tal-iskola għas-settur tax-xogħol. Il-post identifikat f'Pembroke se jkun mgħammar b'apparat modernizzat li se jiffaċilità dan it-tagħlim. Fuq medda ta' sentejn dan il-proġett se jfisser investiment ta' 'l fuq minn nofs miljun ewro.

Nisa u d-Dinja tax-Xogħol

Mr. Speaker,

Pajjiżna għaddej minn trasformazzjoni ekonomika u soċjali importanti, hekk kif aktar koppji qed jagħżlu li jaħdmu t-tnejn. Il-Gvern, tul din il-leġislatura, nieda sensiela ta' inizjattivi mmirati biex jgħin lill-familji Maltin isibu bilanċ aħjar bejn il-ħtiġijiet tal-familja u x-xogħol.

Illum il-Gvern għandu 10 *childcare centre* madwar Malta u Għawdex. Bħalissa qed jinbnew erba' oħra: fin-Naxxar, San Ġwann, il-Gżira u fiż-Żurrieq. Dan minbarra li l-Gvern jissussidja tliet ċentri oħra fl-iskejjel tiegħu u li huma mmexxija mill-privat, iċ-Ċentri l-oħra fl-MCAST, fl-Università, u l-ETC. Qed jinbnew numru ta' *childcare centres* oħra f'żoni industrijali.

Ġenituri li jibgħatu 'l uliedhom f'*child care centre* jnaqqsu sa 1,300 ewro mid-dħul taxxabbli tagħhom. Kważi 2,400 ġenitur qed igawdu minn dan it-tnaqqis.

Dan minbarra li dawk in-nisa li jidħlu lura fid-dinja tax-xogħol wara nuqqas ta' ħames snin jew li jkollhom tarbija, qed

jibbenefikaw minn sena bla taxxa. Medja ta’ 2,800 omm fis-sena qed jidħlu lura għax-xogħol u jiffrankaw sena taxxa.

Wara li din is-sena żidna l-*maternity leave* minn 14 għal 16-il ġimgħa, is-sena d-dieħla din se tiżdied għal 18-il ġimgha.

Innaqqsu il-Piż tat-Taxxa biex Inkomplu Ninċentivaw ix-Xogħol

Mr. Speaker,

Dan il-Gvern, konsistentement, naqqas il-piż tat-taxxa minn fuq id-dħul, għax jemmen li t-taxxa fuq ix-xogħol toħnoq l-impriża u lil min irid jaħdem f'pajjiżna.

F'din il-leġislatura biss, naqqasna l-*income tax* għal kulħadd, u biha, wara r-riforma li għamilna fuq tlett snin, ħallejna 152 miljun ewro fis-sena fil-bwiet tal-Maltin.

Introduċejna il-Komputazzjoni Ġenitur, li biha naqqasna t-taxxa lill-familji li jaħdmu bit-tfal. Din il-miżura laqtet b'mod pożittiv madwar 55,000 ġenitur u li, bejniethom, gawdew mal-10 miljun ewro oħra.

Naqqasna 17-il taxxa f'din il-leġislatura, u f'dan il-Baġit se nwettqu miżuri oħra importanti.

Tajna l-iskema ta' tnaqqis ta' taxxa għan-negozji ż-żgħar, sa 25,000 ewro b’l-iskema *MicroInvest*, u li f’dan il-Baġit qed nestendu.

Tajna sena bla taxxa lill-ommijiet li qegħdin jew li jerġgħu lura lejn fid-dinja tax-xogħol għal kull wild, tnaqqis ta' taxxa fil-miżati għall-iskejjel privati, għal kura tal-anzjani, *child care*, sport u kultura.

Neħħejna l-liċenzja tat-televiżjoni, d-*departure tax,* u t-taxxa fuq il-*credit card*, fost l-oħrajn.

Minħabba l-kriżi ekonomika, il-Gvern kien għażel li jintroduċi miżuri oħra ta' tnaqqis ta' taxxa li ma kinux imwegħda fil-Programm Elettorali, bħall-iskema tal-*MicroInvest* u l-komputazzjoni ġenitur. Dan għaliex il-Gvern ried jagħti inċentiv akbar lil min kien se jinvesti u jħaddem in-nies, filwaqt li napoġġjaw aktar lill-familji bit-tfal.

Iżda miżura importanti li l-Gvern kien ippropona għal din il-leġiżlatura kienet dik li nnaqsu r-rata massima tat-taxxa tad-dħul minn 35 fil-mija għal 25 fil-mija, sa dħul massimu ta' 60,000 ewro.

Il-Gvern, f'dan il-Baġit se jkun qed jibda iwettaq ukoll din il-wegħda elettorali mat-tnaqqis kollu fit-taxxa li diġà wettaqna fl-aħħar erba' snin. Iżda, dan b'mod li jassigura li l-miri finanzjarji tal-Gvern mhux biss ma jiġux preġudikati, iżda li l-impatt pożittiv li għandha din il-miżura tgħin f'attività ekonomika akbar. Dan billi tali miżura mhux biss tolqot id-dħul ta' persuni li huma bil-paga, iżda tolqot ukoll lin-negozji żgħar ta' pajjiżna li se jħallsu anqas taxxa.

Għaldaqstant, fit-tlett snin li ġejjin, il-Gvern se jwessa' t-*tax bands* tal-komputazzjoni Singoli, Konġunti, u Ġentitur, biex id-dħul, sa massimu ta' 60,000 ewro jiġi ntaxxat kif ġej:

- Sena Bażi 2013 tinżel għal-32 fil-mija
- Sena Bażi 2014 terġa' tinżel għal 29 fil-mija
- Sena Bażi 2015 tinżel għar-rata ta' 25 fil-mija.

Tabella 3.1 turi dettal tal-*bands* għal kull tip ta' komputazzjoni tat-taxxa.

Tabella 3.1 Tax Bands għal kull tip ta' komputazzjoni

	Komputazzjoni Singola	**Komputtazzjoni Konġunta**	**Komputazzjoni Ġenitur**
0%	0 - 8500	0 - 11,900	0 - 9,300
15%	8,501 - 14,500	11,901 - 21,200	9,301 - 15,800
25%	14,501 - 19500	21,201 - 28,700	15,801 - 21,200
32% (2013) 29% (2014) 25% (2015)	19,501 - 60,000	28,701 - 60,000	21,201 - 60,000
35%	60,001	60,001	60,001

Dan se jfisser li, kull min id-dħul tiegħu kien imiss il-35 fil-mija sa massimu ta' 60,000 ewro, se jiffranka ta' 500 ewro fl-2013, 1,000 ewro fl-2014, u 1,500 ewro fl-2015, jekk jaqla' madwar 45,000 ewro. Jekk jaqla' 60,000 ewro jew aktar, se jiffranka 1,200 ewro fl-2013, 2,400 ewro fl-2014, u 3,600 ewro fl-2015.

Children's Allowance

Madanakollu, għaliex il-Gvern jemmen li għandu jagħti appoġġ dirett lill-familji bit-tfal li ma jgawdux minn din il-miżura, għal darb'oħra, se nerġgħu ngħollu ċ-children's allowance minima minn 350 għal 450 ewro għal kull wild. Minn din il-miżura se

jgawdu 'l fuq minn 29,000 tifel u tifla u 20,400 familja. Se nżidu wkoll ir-rata taċ-*children's allowance* għal dawk il-familji li jgħixu bil-paga minima biex nassiguraw li dawn il-familji jieħdu l-ogħla rata ta' dan il-benefiċċju, dik ta' 1155.90 ewro fis-sena għal kull wild – żieda ta' 177 ewro fis-sena għal kull wild fuq dak li qed jieħdu llum. Dan għax rridu nassiguraw li tingħata l-għajnuna kollha possibbli lill-familji bit-tfal li jiddependu fuq il-paga minima. Minn din il-miżura huwa stmat li se jibbenifikaw mal-1,680 tifel u tifla u 1,110 familji.

Inkomplu Niġġieldu l-Evażjoni

Huwa importanti ħafna li kulħadd iħallas dak li huwa dovut minnu f'taxxa. Il-flus li ndaħħlu mit-taxxi jintefqu fl-edukazzjoni, f'għajnuna lill-familji tagħna, u f'investimenti biex noħolqu x-xogħol fil-pajjiż. F'din il-leġiżlatura emendajna l-liġijiet tad-Dwana, tal-*Income Tax*, u tal-VAT biex saħħaħna l-liġijiet tal-pajjiż. Ħarraxna l-ġlieda kontra l-abbuż u l-evażjoni tat-taxxa. Se nkomplu niġġieldu l-evażjoni tat-taxxa u l-abbuż għaliex hekk titlob il-ġustizzja soċjali. Hekk hemm bżonn biex pajjiżna jibqa' miexi 'l quddiem.

4. Infrastruttura, Proġetti u Ambjent

Mr. Speaker,

Il-kwalità tal-ħajja tal-familji Maltin u Għawdxin hija wkoll direttament marbuta mal-livell ta' infrastruttura u ambjent li għandna f'pajjiżna. L-investiment f'ambjent aħjar u f'enerġija aktar nadifa jfisser kwalità tas-saħħa aħjar għal kulħadd.

4.1 Enerġija

Investejna f'estensjoni għall-*power station* ta' Delimara. Se tkun qed tilħaq l-aqwa *standards* ambjentali Ewropej. Dan huwa investiment kbir favur kwalità ta' arja aħjar. B'din l-estensjoni u bl-*interconnector* ma' Sqallija, tkun tista' tingħalaq darba għal dejjem il-*power station* tal-Marsa. Dan qed nagħmluh għaliex il-familji Maltin u Għawdxin jixraqilhom l-aħjar ambjent għal saħħithom.

Kif ħabbart is-sena li għaddiet, il-Gvern għaddej f'negozjati mal-Unjoni Ewropea biex fil-Programm 2014-2020 ikun hemm finanzjament sostanzjali biex inkunu nistgħu ningħaqdu mal-*pipeline* tal-gass ewropew. Il-Gvern qed jinnegozja mal-Unjoni Ewropea fuq il-finanzjament ta' dan il-proġett, li mingħajr tali Fondi jkunu għola u mhux orħos. Dan il-proġett se jippermettilna wkoll li ninvestu f'sistema li twassal il-gass fid-djar tagħna.

Dan qed nagħmluh għaliex se nibqgħu kommessi li ma ngħollux it-tariffi tad-dawl u ilma, anke jekk il-prezz taż-żejt jinsab f'livelli għoljin u l-Enemalta qed taffaċċja diffikultajiet biex tagħmel tajjeb għad-differenzi minn dawk li fuqhom maħdumin it-tariffi. Kien għalhekk li ħadna deċiżjoni din is-sena li l-Gvern jerfa' l-piż

tal-eko riduzzjoni u anke tal-*feed in tariffs*, u b'hekk fil-Baġit għall-2013 qed nallokaw is-somma ta' 25 miljun ewro biex jagħmlu tajjeb għal dan.

Il-Gvern qed jaħdem ukoll biex permezz ta' aktar enerġija nadifa ngawdu minn arja aktar nadifa u livell ta' saħħa aħjar.

F'dak li jirrigwardja l-enerġija mix-xemx, qed naraw li se nilħqu l-miri għas-sena 2012. Permezz tal-iskemi li daħħalna mill-2006 'l hawn, aktar minn 6,200 familja nvestew f'sistema ta' panelli fotovoltajiċi. Fl-istess perjodu kien hemm ukoll 8,300 familja li nstallaw *solar water heater* jew aperturi *double glazing*.

Matul is-sena d-dieħla se tibda tiġi ġenerata l-enerġija minn 67,000 metru kwadru ta' panelli fotovoltajiċi minn fuq is-soqfa ta' binjiet pubbliċi wara sejħa pubblika li kienet diġà nbdiet fl-2009. Se toħroġ sejħa pubblika wkoll għal 40,000 metru kwadru ieħor ta' soqfa ta' binijiet pubbliċi biex dawn ukoll jinksew b'panelli fotovoltajiċi.

Barra minnhekk, se jiġu introdotti s-segwenti *feed in tariffs* għal PVs li mhux qed jiġu mgħejjuna minn xi forma ta' għotja finanzjarja fuq il-kapital kif ġej:

- installazzjonijiet ta' anqas minn 1MW fuq soqfa: 18ċ/kWh għal 20 sena;
- installazzjonijiet ta' anqas minn 1MW fuq l-art: 17ċ/kWh għal 20 sena;
- installazzjonijiet ta' aktar minn 1MW fuq soqfa: 17ċ/kWh għal 20 sena; u
- installazzjonijiet ta' aktar minn 1MW fuq l-art: 16ċ/kWh għal 20 sena.

L-applikazzjonijiet se jintlaqaw mill-Awtorità għar-Riżorsi fl-ewwel sitt xhur tal-2013.

Irrid niċċara li dawk li għandhom diġà installazzjonijiet taħt xi skema preċedenti, mhu se jinbidlilhom xejn mill-arranġamenti preżenti, filwaqt li l-Gvern qed iħares biex joħroġ skema oħra ta' pannelli għad-djar.

Il-Gvern qed jiffinalizza wkoll skema li permezz tagħha familji li ma jistgħux iwaħħlu pannelli fotovoltajiċi fuq il-bejt tagħhom, jinvestu f'sistema akbar lil 'hinn mir-residenza tagħhom. Dawn ikunu jistgħu jibbenefikaw mill-enerġija nadifa ġenerata skont l-investiment li jagħmlu f'din is-sistema komuni.

Se nestendu l-iskema li tagħti lura 40 fil-mija tan-nefqa lin-nies sa massimu ta' 400 ewro fuq ix-xiri ta' *solar water heaters*, u dik li tagħti rifużjoni ta' 15.25 fil-mija sa massimu ta' 1,000 ewro fuq l-installazzjoni ta' aperturi *double glazing* u mezzi oħra ta' *insulation* u effiċjenza fl-użu ta' enerġija.

Biex il-Gvern ikun jista' jiffinanzja parzjalment dawn id-diversi skemi favur l-enerġija nadifa, se tiżdied ir-rata ta' sisa fuq il-konsum ta' fjuwils b'2ċ għal kull litru, u fuq is-siment b'€5 għal kull tunnellata.

4.2 Investiment biex intejbu id-Dehra ta' Pajjiżna

Matul din il-leġislatura kellna investiment infrastrutturali massiv f'dan il-pajjż, finanzjat sostanzjalment mill-fondi tal-Unjoni Ewropea.

Il-proġetti li għaddejjin fil-Belt Valletta se jagħtu lura d-dinjità mistħoqqa lill-Belt kapitali tagħna. Għamilna il-proġett fid-daħla tal-Belt biex stajna neħilsu l-Palazz tal-Gran Mastri mill-Kamra tal-Parlament u l-Uffiċini. B'hekk din il-ġawhra f'nofs il-Belt

titgawda aktar minn kulħadd. Ergajna bnejna il-lift tal-Barrakka li se jgħaqqad il-port maċ-ċentru tal-Belt Valletta. Ressaqna l-pjanti biex il-Pixkerija tinbidel f'*boutique hotel*, u biex l-isptar Boffa jinbidel f'lukanda mill-isbaħ.

Is-sena d-dieħla se jitlesta r-restawr fuq il-faċċati ta' Kastilja u l-Palazz tal-Gran Mastru fil-Belt Valletta, filwaqt li se jingħata bidu għar-restawr tal-faċċata tal-Kon-Katidral ta' San Ġwann.

Qed nirrestawraw ukoll il-Forti ta' Sant Iermu biex dan jinbidel f'ċentru ta' storja, kultura u tagħlim. Bnejna mill-ġdid il-Pont tal-Breakwater li diġà qed jitgawda mill-familji Maltin. Qed nibnu parkeġġ fil-Furjana biex nagħtu lura l-ispazji meħuda fil-Belt u b'hekk ikun hawn aktar aċċessibbiltà

Komplejna bil-proġetti marittimi. Lestejna l-moll tal-Isla, wasal biex jitlesta l-*breakwater* ta' Marsaxlokk, u saru xogħolijiet fuq dak tal-Belt. It-terminal taċ-Ċirkewwa se jkun qed jaħdem f'Diċembru.

Bħalissa għaddej ukoll ix-xogħol fuq l-akbar proġett li qatt sar f'pajjiżna: dak biex itaffi l-għargħar. Dan il-proġett qed isir b'investiment ta' 56 miljun ewro u hu ntiż biex jittaffew l-għargħar permezz ta' sistema ta' mini taħt l-art li jilqgħu l-ilma tax-xita. Iżda, dan se jgħinna wkoll biex inżidu l-potenzjal tal-ħażna b'700,000 metru kubu ta' ilma mal-210,000 li għandna sa llum.

Mr. Speaker,

Dawn il-proġetti qed joħolqu aktar xogħol għall-ħaddiema tagħna.

Din il-leġiżlatura tibqa' imfakkra wkoll għal kemm raddejna lura lin-nies spazji ġodda li qabel ma setgħux igawduhom, bħal

Pjazza San Ġorġ fil-Belt, l-*Adventure Park* f'Ta' Qali, il-*Water Park* f'Buġibba, Pjazza Sant'Anna f'Tas-Sliema, u tant oħrajn. Is-sena d-dieħla se jinbeda xogħol fuq *Water Park* f'Għawdex u ieħor fil-Park tal-Familja f'Wied il-Għajn.

Se jitlestew ic-Ċentru Ċiviku fis-Swieqi u l-Ġnien Pubbliku f'San Ġwann. Is-sena d-dieħla wkoll se jinbeda x-xogħol fuq *underground carpark* u ġnien pubbliku fix-Xatt ta' tas-Sliema u l-Pjazza l-kbira ta' Raħal Ġdid.

Il-Gvern, għal darb'oħra, qed iżid il-fondi għall-Kunsilli Lokali b'miljun ewro għal total ta' 32.4 miljun. Dan għax jemmen fil-ġid li jagħmlu fil-komunitajiet ta' pajjiżna.

Sas-sena d-dieħla wkoll, se nkunu lestejna r-restawr fuq sitt kilometri ta' swar minn total ta' sitt kilometri b'investiment ta' 36 miljun ewro. B'dan il-proġett, mhux biss qed nagħtu valur akbar lill-partimonju storiku ta' pajjiżna, iżda qed noħolqu anke spazji komdi għall-familji li qabel ma kellhomx aċċess għalihom. Matul l-2013 se titlesta r-riabilitazzjoni tal-Fosos tal-Mdina u tal-Birgu li se jerġgħu jingħataw lin-nies bħala ġnien pubbliku għar-rikreazzjoni tagħhom.

Is-sena d-dieħla se nibdew ukoll ir-restawr fuq partijiet mis-swar tal-Isla u l-bini mill-ġdid tal-partijiet li waqgħu tal-Palazz Vilhena fl-iMdina, filwaqt li titlesta r-riabilitazzjoni tas-Salini. Dan b'investiment ta' 7 miljun ewro.

Toroq

Fl-aħħar erba' snin u nofs bnejna 'l fuq minn 12-il kilometru ta' toroq arterjali: il-ByPass ta' Wied il-Għajn, Triq Valletta fiż-Żurrieq, Triq il-Kunsill tal-Ewropa, Triq Garibaldi, Xatt l-Għassara ta' l-Għeneb, Triq il-Marfa, u t-triq li mix-Xewkija

twasslek ir-Rabat, f'Għawdex. Bħalissa għaddej ix-xogħol fuq il-Bypass ta' Pennellu fil-Mellieħa u fuq l-*underpass* fil-Marsa.

Mr. Speaker,

Bejn toroq residenzjali ġodda u dawk li għamlu l-Kunsilli Lokali, se nkunu tajna lill-familji kważi 500 triq ġdida. Ix-xogħol fuq toroq residenzjali ġodda għadu għaddej, u qed jinħarġu aktar kuntratti biex isiru oħrajn.

Tlesta wkoll ix-xogħol ta' pavimentar f'madwar 20 triq fiċ-ċentru tal-Belt Valletta, u l-mina ta' Qui Si Sana.

Aktar Inċentivi għar-Restawr u Żvilupp ta' Proprjetajiet Residenzjali

Mr. Speaker,

Il-Gvern irid jara li s-settur privat ukoll jagħmel l-isforz tiegħu biex jikkontribwixxi għar-restawr u riġenerazzjoni ta' diversi bliet u rħula Maltin. Wara li fil-baġit li għadda ħabbarna diversi skemi biex ninċentivaw ir-restawr ta' proprjetajiet, illum se nħabbar skemi oħra biex inkomplu nwessgħu l-opportunitajiet għal min irid jinvesti f'dan is-settur.

F'dan il-Baġit se nniedu skema għal dawk li jixtiequ jirrestawraw proprjetà residenzjali ġewwa l-ibliet u l-irħula tagħna. Għal dawn il-proprjetajiet, li jridu jkunu skedati fi Gradi 1 u 2, jew jinsabu f'UCA, se tingħata rifużjoni ta' 25 fil-mija fuq l-ispejjeż ta' restawr sa massimu ta' 5,000 ewro. Fil-każ ta' proprjetajiet li qegħdin il-Belt, ir-rata ta' rifużjoni se tkun ta' 30 fil-mija.

Se nniedu skema wkoll għal għaqdiet mhux governattivi rikonoxxuti, li jinvestu fir-restawr tal-proprjetajiet tagħhom, jew li jkunu qed jagħmlu użu minn proprjetà li tkun għaddiet fil-

kustodja tagħhom mill-Gvern. Il-proprjetajiet iridu jkunu wkoll skedati fi Gradi 1 u 2 jew jinsabu f'UCA. F'dan il-każ tingħata rifużjoni ta' 25 fil-mija fuq l-ispejjeż ta' restawr sa massimu ta' 2,500 ewro.

Individwi u kumpaniji li jixtru proprjetà f'żoni barra UCAs għal skop ta' restawr u żvilupp, skont il-kundizzjonijiet stabbiliti mill-MEPA, se jibbenefikaw minn rata mnaqqsa ta' 2 fil-mija fuq ħlas ta' boll fuq id-dokumenti. Se jingħataw ukoll kreditu ta' taxxa ta' 20 fil-mija, sa massimu ta' 200,000 ewro, fuq in-nefqa li tikkwalifika għal dan ir-restawr u żvilupp.

Barra minn hekk, ċertu tip ta' żvilupp, li jkun konformi mal-parametri stabbiliti fil-master plans tal-MEPA, se jkun eżenti minn ħlasijiet ta' permessi u, f'ċertu każijiet, jista' jikkwalifika għal *fast track development notification order procedure*. Iż-żoni li ġew identifikati għal dawn l-iskemi huma Albert Town u l-*Menqa Opportunity Area* ġewwa l-Marsa, partijiet minn San Pawl il-Baħar u l-Gżira, u taċ-Ċawla ġewwa r-Rabat Għawdex.

4.3 L-Ambjent ta' Madwarna

Mr. Speaker,

Dan il-Gvern wettaq ħidma kbira biex intejbu l-ambjent tagħna. F'numru ta oqsma, ir-riżultati tal-investiment li qed nagħmlu beda jidher u jagħti riżultati inkoraġġanti.

Illum, b'riżultat tal-investiment li għamilna fit-trattament tal-iskart likwidu, il-kwalità tal-baħar ta' madwarna hija ċertifikata bħala fost l-aqwa fil-Mediterran. Bl-investiment li għamilna fit-trasport pubbliku neħħejna karozzi li kienu jniġġżu, u daħħalna karozzi tal-linja li għandhom l-anqas livell ta' emissjonijiet li jħammġu l-arja. Investejna fil-mod kif qed nittrattaw l-iskart

solidu bl-introduzzjoni ta’ *Bring In Sites*, il-kollezzjoni tal-borża il-griża, u l-bini ta’ ċentru għas-separazzjoni tal-iskart, kif ukoll trattament tal-iskart li qed iwassal għal produzzjoni ta’ enerġija nadifa. Ir-riforma tal-MEPA rriżultat f’aktar konsistenza fid-deċiżjonijiet li jittieħdu, f’infurzar aħjar u f’aktar protezzjoni tal-ambjent.

Il-ħidma tal-Gvern fil-qasam ambjentali se tkompli. Din se tkun ibbażata fuq il-Politika Nazzjonali għall-Ambjent li tnediet aktar kmieni din is-sena. Se nwettqu inizjattivi biex, fost l-oħrajn, innaqqsu l-impatti ta’ trabijiet u nkonvenjenzi f’żoni b’ħafna kostruzzjoni u biex nimmoniterjaw il-kwalità tal-arja. Se niżviluppaw ukoll il-pjani meħtieġa għall-immaniġġjar taż-żoni Natura 2000.

Trasport

Mr. Speaker,

Fi tliet snin għamilna riforma sħiħa fis-sistema tat-trasport pubbliku. Nifhmu li fadal x’jitranga u x’jittejjeb, iżda kulħadd japprezza li din kienet riforma kbira biex illum għandna servizz tat-trasport modern u li jħammeġ anqas. Din ir-riforma ġabet magħha aktar minn 1,000 post tax-xogħol ġdid u diversi proġetti infrastrutturali.

Wettaqna riformi wkoll fis-setturi tal-karozzi tal-mejtin, tal-minibuses, it-taxis, l-*electric cabs*, it-*trackless trains*, il-kowċis, l-*open-top buses*, il-*water taxis*, u s-servizz tal-*ferries* bi skeda fil-Port ta’ Marsamxett u eventwalment fil-Port il-Kbir.

Il-politika tal-Gvern tibqa' dik li fit-toroq tagħna jkun hawn vetturi aktar moderni, iżgħar u li jniġġżu anqas. Is-sena li għaddiet estendejna l-kunċett ta' *Euro standard* fit-taxxa ta'

reġistrazzjoni għall-karozzi wkoll. F'dan il-Baġit, qed innaqqsu r-rata fit-taxxa ta' reġistrazzjoni fuq karozzi ta' tip *Euro standard 5* sa massimu ta' 30 fil-mija.

Se nibqgħu kommessi wkoll b'inizjattivi li jkomplu jtejbu l-kwalità tal-arja tagħna. Wieħed mis-sorsi prinċipali huma d-dħaħen mill-karozzi. L-iskema tal-iskrappjar ta' karozzi privati ntlaqgħet b'suċċess mill-pubbliku, tant li għal sentejn konsekuttivi l-iskema ttieħdet kważi kollha. Għalhekk, il-Gvern se jagħti għotja ta' 500 ewro lil kull min jixtri karozza jew vettura kummerċjali ġdida tat-tip N1, waqt li jiskrappja vettura qadima tal-istess kategorija fil-faċilitajiet ta' skrappjar li għandhom permess ambjentali mill-MEPA. Għal din l-iskema qed nivvutaw 500,000 ewro.

It-taxxa ta' reġistrazzjoni fuq karozzi ta' tip *Euro standard 4* qed tiżdied b'medja ta' 10 fil-mija. Fl-istess ħin, it-taxxa minima ta' reġistrazzjoni għal karozzi impurtati minn barra l-Unjonni Ewropea, għandhom ħames snin u li, għandhom emissjonijiet ta' 130g/km ta' karbonju ta' dijossidju se tinżel għal 1,000 ewro.

Irriżulta li l-liċenzji ta' ċirkolazzjoni għal karozzi li għandhom livell ta' emissjonijiet għoli, huma għola meta mqabbla ma' kategoriji oħra. Għalhekk, qed nagħmlu *capping* ta' dawn il-liċenzji biex intaffu l-piż fuq min jirreġistra dawn il-karozzi.

Qed innaqqsu wkoll ir-rata ta' taxxa għal vetturi kummerċjali tal-kategorija N1 bi 12.5 fil-mija. Din il-miżura se tagħti inċentiv akbar lill-kumpaniji u lil dawk li jaħdmu għal rashom biex jixtru vetturi kummerċjali aktar moderni.

It-taxxa ta' reġistrazzjoni fuq muturi li jkollhom magna sa 250cc se titneħħa. Għal muturi b'magna akbar qed innaqqsu t-taxxa ta' reġistrazzjoni b'25 fil-mija.

Fil-kaz ta' vetturi *Classic, Vintage* u *Veteran* qed inneħħu t-taxxa ta' reġistrazzjoni għal dawk li għandhom 50 sena jew aktar. Barra minnhekk, l-età minima biex vettura tiġi klassifikata bħala *Classic* se tinżel minn 35 għal 30 sena. Qegħdin ukoll inneħħu l-liċenzji fuq dawn il-vetturi. Din qed tiġi mibdula f'miżata amministrattiva ta' €8 fuq kull vettura.

It-tibdil fir-rati tat-taxxa ta' reġistrazzjoni se jidħlu fis-seħħ mid-29 ta' Novembru 2012.

M'aħniex se nieqfu hawn, Mr. Speaker.

Huwa fatt magħruf li karozzi li jaħdmu b' *autogas* iniġġżu anqas. Diġà hemm numru ta' vetturi li nqallbu biex qed jaħdmu bl-*autogas*. Biex ninċentivaw lil min jeqleb il-karozza tiegħu għall-*autogas* se nniedu skema li tagħti rifużjoni ta' 200 ewro. L-iskema se tidħol fis-seħħ mill-1 ta' Jannar 2013 u tibqa' fis-seħħ sal-31 ta' Diċembru tal-istess sena, jew sakemm jibbenefikaw 1,000 persuna. Għal din l-iskema qed nivvutaw 200,000 ewro. Din l-iskema se titħaddem mill-Awtorità Maltija għar-Riżorsi.

Għal dawk il-karozzi li jinqalbu għall-*autogas* u li jkunu ġew reġistrati mill-1 ta' Jannar 2009 'l hawn, il-livell tal-karbonju tad-dijossidju reġistrat se jitnaqqas b'10 fil-mija. Dan jiġi rifless fil-liċenzji li jitħallsu għal dawn il-karozzi. Dan it-tibdil jidħol fis-seħħ fl-1 ta' Jannar 2013.

Is-sena l-oħra ħabbarna skema fejn min għandu liċenzji b'lura jista' jirregolarizza ruħu ma' Transport Malta. S'issa madwar 3,500 persuna diġà daħlu f'din l-iskema. Din l-iskema se nestenduha sal-31 ta' Diċembru 2013.

Immaniġġjar tal-Iskart

Mr. Speaker,

F'dak li hu mmaniġġjar tal-iskart, fl-aħħar ħames snin wettaqna riformi kbar. Bi pjaċir infakkar li fil-ġranet li ġejjin kull min joqgħod f'żona ta' 1.5 km mill-impjant ta' Sant'Antnin se jibda jirċievi *cheque* b'ammont skont id-daqs tal-familja li jissarraf meta jitħallas il-kont tad-dawl. Dan se jsir taħt l-iskema *Good Neighbourhood Scheme,* u b'hekk il-ġirien tal-impjant ta' Sant'Antnin igawdu huma wkoll mill-enerġija nadifa li l-impjant qiegħed jiġġenera. Irrid ngħid li l-Inspire diġà qed igawdu billi l-arja sħuna ġenerata fil-proċess ta' kompost tiġi użata biex issaħħan il-pixxina tagħhom.

Il-Park tal-Familja minflok il-miżbla li kien hemm f'Wied il-Għajn jinsab fil-fażi finali tiegħu u hu mistenni li jinfetaħ f'Jannar tas-sena d-dieħla. B'investiment ta' sitt miljun ewro, dan il-park se jkun attrazzjoni prinċipali għan-naħa t'isfel ta' Malta.

F'Ta' Qali se tinbena wkoll *Civic Amenety Site* ġdida biex tilqa' fiha skart goff u l-aktar skart li jkun ġenerat mill-Pitkalija. Din il-faċilità se tgħin biex l-materjal kollu dikjarat mormi mill-pitkalija jkollu jgħaddi minn din il-faċilità u jintiżen. B'hekk innaqsu l-abbuż u nipproteġu l-bidwi.

Il-Gvern miexi wkoll bil-pjan li jirrijabilita l-miżbliet magħluqa. Bħala parti mir-rijabilitazzjoni tal-Qortin f'Għawdex, il-Gvern qed jaħdem biex jinstalla sistema ta' panelli fotovoltajiċi fuq medda ta' 6,000 metru kwadru ta' art. Huwa kkalkulat li joqgħodu mal-2,400 pannella, b'kapaċità li jiġġeneraw 850,000 unit ta' enerġija nadifa.

Ir-rijabilitazzjoni tal-miżbla l-magħluqa fil-Magħtab miexi kif ippjanat. Mill-Magħtab nitrattaw il-gass ħażin tant li l-livell ta' diossina fl-arja tal-madwar naqas b'99 fil-mija. L-impjant ta' trattament tal-gassijiet tossiċi hemmhekk qed jiġġenera l-enerġija, tant li l-impjant li l-istess impjant li jaħraq il-gass perikoluż, qed jopera mill-enerġija li jiġġenera hu stess. Dan il-proġett, li l-ewwel fażi tiegħu mistenni titlesta sal-aħħar tal-2012, se jagħti lill-familji tagħna park ta' 300,000 metru kwadru.

Konservazzjoni tal-ilma fid-djar

Il-Gvern qed ifassal pjan biex kull dar tibbenefika minn apparat li jgħin fil-konsevazzjoni tal-ilma li jintuża minn kull familja. Dan b'apparat żgħir li jeħel mal-vit tal-ilma u li permezz tiegħu jonqos il-ħela tal-ilma. Din l-inizjattiva diġà tnediet f'Għawdex u issa se nestenduha anke f'Malta.

Barra minnhekk, il-Korporazzjoni għax-Xogħol u Taħriġ se tagħti taħriġ biex tiġi varata skema li żżid l-konsevazzjoni tal-ilma fid-djar tagħna. Din l-iskema taħseb biex residenzi skedati fiż-żona urbana japplikaw biex jirranġaw il-bir jew jagħmlu sistema ta' *plumbing* għal ilma *second class*. Qed nallokaw 150,000 ewro għal din l-iskema, fejn kull applikant li jiġi aċċettat jingħata 50 fil-mija tal-ispejjeż, sa massimu ta' 1,000 ewro.

4.4 Agrikoltura u Sajd

Mr. Speaker,

Bla dubju l-investiment li sar fl-aħħar snin fis-settur agrikolu, jitkellem waħdu. Illum naraw f'pajjiżna aktar serer, irziezet kważi ġodda, aktar ġwiebi u aktar makkinarju modern biex jgħin fil-ħidma tal-bdiewa u r-raħħala tagħna. Investejna mal-100 miljun ewro fis-settur agrikolu f'dawn l-aħħar snin, u l-

Gvern qed jinnegozja bis-sħiħ mal-Unjoni Ewropea biex fil-baġit li ġej jikseb l-aħjar pakkett possibbli mir-Riforma tal-Politika Agrikola Komuni.

Diġà wettaqna titjib fil-ħlas tal-kontribuzzjoni soċjali mill-bdiewa. Se naraw kif, fix-xhur li ġejjin, inkomplu ntejbu din il-miżura.

Is-sena li għaddiet, wegħedna li se nagħmlu skema sabiex intaffu l-ispejjeż tal-fjuwil tal-bdiewa, fuq l-istess linji li għandhom is-sajjieda. L-iskema tfasslet u se nvarawha hekk kif tkun finalizzata bl-approvazzjonijiet kollha meħtieġa.

Kull ma jmur il-prezz internazzjonali taċ-ċereali qiegħed dejjem jogħla. Il-Gvern kien diġà ta għajnuna ta' 400,000 ewro lill-bdiewa u r-raħħala bħala sussidji fuq il-prezz tal-ġwież, u fil-ġranet li ġejjin, se titħabbar skema t'għajnuna oħra. Hemm il-ħsieb li jinħoloq Fond li fih jikkontribwixxu l-produtturi u l-Gvern. Meta produttur jkun qed jagħmel il-qligħ previst, persentaġġ mill-qligħ tiegħu imur lejn dan il-Fond. Il-Gvern se jkun qed jikkontribwixxi bl-istess ammont. Meta l-produttur ikun qed idaħħal anqas, huwa mbagħad jieħu parti mit-telf tiegħu minn dan il-Fond. L-iskema hija stmata li tiswa 300,000 ewro.

Nafu li hemm numru ta' raħħala li jieħdu l-provvista tal-ilma tagħhom dirett mill-mains tal-Korporazzjoni għas-Servizzi tal-Ilma. Dan ipoġġihom f'sitwazzjoni żvantaġġjata fil-konfront ta' raħħala li dejjem użaw l-ilma tal-pjan. Il-Gvern jinsab impenjat li jikkoreġi dan l-iżbilanċ u għalhekk se jintroduci skema li tkun ekwa u li permezz tagħha l-piż li jħallsu dawk ir-raħħala li jisqu l-bhejjem tagħhom dirett mill-provista ta' ilma mill-Korporazzjoni għas-Servizzi tal-Ilma jinqasam b'mod ġust bejn kulħadd.

Il-Gvern impenjat ukoll li jiffaċilita lir-raħħala u l-bdiewa jużaw spazji eżistenti fl-oqsma tagħhom biex fuqhom jinstallaw apparat li jiġġenera enerġija nadifa. Dan se jippermetti mhux biss li nkomplu nilħqu l-miri stabbiliti għall-użu ta' enerġija nadifa, iżda li l-bdiewa u r-raħħala jkollhom tnaqqis fl-ispiża biex jiġġeneraw l-enerġija.

Fil-Pitkalija, matul din is-sena, kif kien intqal li se jsir, sar xogħol ta' titjib u modernizzar biex dan ikun aktar konformi mar-regolamenti tal-ikel. Se nkomplu ninvestu f'din id-direzzjoni b'nefqa ta' erba' miljun ewro oħra biex inkomplu ntejbu l-infrastruttura u s-sistema ta' informazzjoni tal-proċess tal-bejgħ u xiri ta' prodotti.

Se jkompli jittejjeb ukoll il-*grading* tal-prodotti li jitwasslu fil-Pitkalija. Il-grad jirrifletti l-kwalità tal-prodott. B'hekk x'hin il-prodott ikun qed jinbiegħ ix-xerrej ikun jaf jekk il-prodott li qed jixtri jkunx ta' kwalità għolja jew ta' kwalità anqas tajba.

F'dawn l-aħħar tliet snin fil-Biċċerija sar progress kbir. Investejna żewġ miljun ewro fuq diversi xogħolijiet strutturali biex ikun hemm garanzija dejjem akbar ta' sigurtà tal-ikel. Ġiet installata wkoll sistema ġdida ta' refriġerazzjoni tas-sitt *chillers* fejn jinżamm il-laħam U matul is-sena d-dieħla, se jsir modernizzar fil-parti fejn jinqatel il-majjal.

Fil-qasam tas-sajd, din is-sena nbeda ix-xogħol fuq Pixkerija ġdida li qed tinbena fil-Marsa skont l-ogħla standards Ewropej, b'investiment ta' tliet miljun ewro b'fondi ewropej.

Il-Gvern qed jalloka 'l fuq minn sitt miljun ewro, fuq perjodu ta' tliet snin, biex isir l-investiment neċessarju fil-port ta' Marsaxlokk. Dan l-investiment jinkludi l-bini ta' *breakwater* ġdid ħdejn il-*hardstanding facility* u r-restawr tal-*breakwater* eżistenti

ħdejn il-*Power Station* ta' Delimara. Dan minbarra li se nkomplu nibnu faċiltajiet oħra neċessarji fil-portijiet tas-sajd.

Fl-2012 sar ftehim ġdid mas-sajjieda biex dawn ikunu eżentati mill-ħlas tal-VAT meta jixtru d-*diesel* għal skopijiet ta' sajd. Din l-għajnuna se tibqa' tingħata għas-sena 2013 ukoll.

Il-Gvern konxju li l-qasam tas-sajd jeħtieġ aktar protezzjoni. Konxju wkoll tal-fatt li għaddejjin diskussjonijiet fl-Unjoni Ewropea li jistgħu jwasslu biex jiddaħħal l-istaġun magħluq għas-sajd, il-Gvern jemmen li għandu jgħin lis-sajjieda Maltin f'din l-eventwalità.

Fil-każ tas-sajjieda li jaħdmu għal rashom, fl-eventwalità ta' staġun magħluq, dawn ma jkunux jistgħu jibbenefikaw mill-benefiċċju tal-qgħad. Għalhekk, il-Gvern għandu ħsieb li jiftaħ skema amministrattiva fejn dawn is-sajjieda ikunu jistgħu jiġu mgħejjuna finanzjarjament biex jiġu kumpensati għall-istaġun magħluq, u biex dawn ikomplu jħallsu l-kontribuzzjonijiet tas-Sigurtà Soċjali waqt dan il-perjodu ta' inattività.

L-ispiża hi stmata li tkun kif muri fit-tabella 4.1, li nitlob lill-Kamra tieħu bħala moqrija.

Table 4.1: Spiża Rikurrenti Addizzjonali

Tul tal-Istaġun Magħluq	Spiża (€)
4 ġimgħat	164,920
6 ġimgħat	247,380
10 ġimgħat	410,300
13-il ġimgħa	535,990

4.5 Ħarsien tal-Annimali

Mr. Speaker

Fil-qasam tal-annimali f'din il-leġiżlatura wettaqna ħidma kbira. Ftaħna Ċentru San Franġisk għal-ħarsien tal-annimali b'sevizz ta' 24 siegħa kuljum, servizz ta' ambulanza tal-annimali 24 siegħa kuljum, introducejna l-*microchipping* tal-klieb kollha, u ftaħna l-ewwel *dog park* f'pajjiżna.

Is-sena li ġejja se niftħu *dog park* ieħor fil-Family Park ta' Wied il-Għajn, u flimkien mal-NGOs, se nagħmlu *neutering campaign* tal-klieb u l-qtates li jiġġerrew fit-toroq tagħna.

Se ninvestu wkoll 250,000 ewro f'għajnuniet għas-santwarji tal-annimali.

5. Għawdex

Il-Gvern kompla jinvesti f'Għawdex bil-għan li jisfrutta l-potenzjal ta' Għawdex bħala gżira ekoloġika, u biex jiżgura li kull familja tgawdi minn kwalità ta' ħajja aħjar. Minkejja is-sitwazzjoni ekonomika internazzjonali, irnexxilna ninċentivaw lill-operaturi u individwi biex żammejna l-qasam tax-xogħol f'Għawdex stabbli.

Ix-xogħol huwa sfida partikolari għal Għawdex u se nibqgħu nagħmlu ħilitna biex negħlbu din l-isfida.

L-iskema *Microinvest* għinet 200 kumpanija, ħafna minnhom negozji żgħar. Dawn investew madwar żewġ miljun ewro bejniethom. L-*Employment Aid Programme* waslet biex, aktar minn 150 intrapriża li flimkien jimpjegaw 450 ħaddiem, ibbenefikaw minn sussidju għall-ewwel 52 ġimgħa ta' xogħol. Dan wassal biex bejn l-2010 u l-2011 kien hemm żieda ta' 285 persuna jaħdmu f'Għawdex.

5.1 Eko Għawdex

Matul dawn l-aħħar tliet snin, il-Gvern wettaq numru kbir ta' proġetti marbuta ma' Eko Għawdex. Taddfu numru ta' żoni fil-widien fejn jinġabar l-ilma tax-xita bl-iskop li tikber il-ħażna tal-ilma tax-xita f'Għawdex. Inbnew u ġew restawrati ġibjuni għall-ħażna tal-ilma tax-xita. Infetaħ ġnien pubbliku ġdid f'Marsalforn. Ftaħna Ċentru ġdid ta' Riċerka u Innovazzjoni fl-Agrikoltura u l-Ambjent flimkien mal-Università ta' Malta fil-Farm Sperimentali tal-Gvern fix-Xewkija. Ħawwilna eluf ta' siġar.

Wettaqna r-riforma fit-trasport pubbliku li għenet biex tjieb ħafna l-aċċess għal kull lokalità madwar il-gżira.

Nidejna kampanja li, permezz tagħha, familji Għawdxin irċevew informazzjoni dwar l-effiċjenza fl-użu tal-enerġija u l-ilma fid-dar, l-enerġija alternattiva, u s-separazzjoni tal-iskart.

Daħħalna *feed in tariff* speċjali għal Għawdex għall-enerġija nadifa ġenerata.

808 familja rċevew għajnuna għall-installazzjoni ta' *solar water heaters,* filwaqt li 708 familja oħra rċevew għajnuna għall-installazzjoni ta' pannelli fotovoltajiċi.

5.2 Ħidma biex Noħolqu Aktar Opportunitajiet ta' Xogħol

Mr. Speaker,

Konxji li l-insularità doppja ta' Għawdex toħloq ċerti problemi, il-Gvern huwa kommess li, matul l-2013, ikompli bil-programm tiegħu biex jinħolqu aktar postijiet tax-xogħol ġewwa Għawdex stess. Għalhekk, se jitkompla l-eżerċizzju biex aktar dipartimenti, awtoritajiet, u entitajiet governattivi jitrasferixxu lejn Għawdex parti mill-operat tagħhom.

Fl-istess ħin, flimkien mal-ETC, se tinħoloq skema biex persuni Għawdxin li qed jirreġistraw għax-xogħol jingħataw l-opportunità ta' taħriġ f'impjieg għal perjodu definittiv. Din l-iskema hija mistennija li tolqot madwar 200 persuna u se tfisser żieda netta fl-ispiża tal-Gvern ta' 1.1 miljun ewro. Dawn il-persuni se jkunu qed jitħarrġu u, fl-istess ħin jagħtu l-kontribut tagħhom, biex isiru xogħolijiet li jkomplu jsebbħu lil Għawdex, itejbu l-prodott Għawdxi u jingħataw servizzi aħjar. Din l-iskema se tkun ukoll miftuħa għall-parteċipazzjoni minn operaturi fis-settur privat li jkunu lesti jħarġu nies fl-intrapiża tagħhom.

5.3 Investiment fl-Edukazzjoni

In-numru ta' żgħażagħ Għawdxin li jkomplu bl-istudji terzjarji tagħhom fl-Università jew f'istituzzjonijiet oħra bħall-MCAST u l-ITS kompla jikber, u issa laħaq total ta' 1,437. Matul din is-sena investejna bis-sħiħ biex stajna nkabbru l-faċilitajiet offruti miċ-ċentri tal-MCAST fix-Xagħra u x-Xewkija, bi tliet laboratorji tal-ICT, u *workshops* għal taħriġ fl-installazzjoni elettrika, *welding* u fabrikazzjoni, l-inġinerija mekkanika u xogħol fl-injam.

Il-Gvern jibqa' mpenjat li jgħin lill-istudenti Għawdxin biex tittaffa l-ispiża ta' akkomodazzjoni u spejjeż oħra marbuta mal-istudji tagħhom f'Malta. Studenti Għawdxin li jattendu kors f'Malta, kemm fl-Università jew f'istituzzjoni oħra, se jerġgħu jingħataw €400 kull tliet xhur.

Matul din is-sena, investejna wkoll fl-edukazzjoni primarja u sekondarja. Sar xogħol ta' ristrutturar u manutenzjoni fi skejjel primarji u sekondarji, filwaqt li tlestew faċilitajiet moderni li joffru livell ogħla u ta' sigurtà fl-iskejjel kollha fil-Kulleġġ ta' Għawdex.

5.4 Turiżmu

Mr. Speaker,

Matul din is-sena komplejna bil-ħidma intensiva fir-reklamar ta' Għawdex bħala destinazzjoni turistika distinta. Din qed tiffoka fuq diversi setturi bħall-*cruiseliners*, id-*diving*, u t-turiżmu sostenibbli, u qed issarraf f'numru akbar ta' turisti li qed jagħżlu lil Għawdex għall-btala tagħhom. Għalhekk, qed nerġgħu nallokaw il-fondi f'dan il-Baġit biex nassiguraw li dan l-effett jibqa' jinħass.

Is-suq tal-*cruiseliners* qed ikun inkoraġġanti, tant li matul din is-sena lqajna 16-il vapur f'Għawdex. L-interess f'dan is-settur għas-snin li ġejjin jidher li huwa wieħed inkoraġġanti. Sadanittant, kompliet il-ħidma fit-turiżmu sostenibbli, dak rurali, sportiv, u t-turiżmu għall-familji.

Fil-ġranet li ġejjin se nniedu skema, b'kollaborazzjoni mal-Assoċjazzjoni tat-Turiżmu f'Għawdex, li tinċentiva t-turiżmu domestiku lejn Għawdex bejn ix-xhur ta' Novembru u Frar ta' kull sena. Kull min imur għal btala, u jgħaddi mill-anqas lejl wieħed f'akkomodazzjoni turistika liċenzjata, se jħallas l-istess prezz tal-vapur bħal resident Għawdxi. Qed nivvutaw 200,000 ewro għal din l-iskema.

5.5 Proġetti Oħra

Din is-sena, kompla x-xogħol fuq diversi proġetti li, uħud minnhom, ġew konklużi, filwaqt li oħrajn għaddejin b'ritmu tajjeb.

Fost dawn il-proġetti nsibu l-bini mill-ġdid ta' 20 kilometru ta' toroq arterjali. Issa li tlestiet l-ewwel fażi mill-proġett ta' bini mill-ġdid ta' Triq tax-Xlendi u t-Triq ta' Pinu, għaddej xogħol fuq it-tieni fażi.

Is-sena li d-dieħla għandhom jinħarġu l-permessi meħtieġa biex jinbeda x-xogħol ta' rikostruzzjoni fuq il-*breakwater* ta' Marsalforn. Se jinbdew ukoll ix-xogħolijiet fil-*waterfronts* ta' Marsalforn u dak tax-Xlendi, filwaqt li għandhom jitlestew is-*slipway* u d-*dry standing area* għad-dgħajjes l-Imġarr.

Ix-xogħolijiet ta' tisbiħ f'Villa Rundle tlestew kmieni din is-sena. Bdiet ukoll ir-rijabilitazzjoni u titjib tal-faċilitajiet fl-inħawi taż-Żewwieqa, b'investiment ta' ħames miljun ewro. Tlesta x-xogħol

fuq il-biċċerija. Saru xogħolijiet fl-Isptar Ġenerali t'Għawdex, inxtara apparat avvanzat għall-isptar, u twaqqaf il-*Bone Density Unit*.

Bħalma ħabbarna s-sena li għaddiet, tajna bidu għall-proġett tal-*Masterplan* taċ-Ċittadella. Dan b'investiment ta' 14-il miljun ewro.

Is-sena d-dieħla se niftħu *Child Development Centre* reġjonali fir-Rabat, li se joffri servizzi għat-tfal mill-isptar u anke dawk edukattivi relatati ma' diffikultajiet speċifiċi.

Se nkomplu ninvestu aktar fl-isptar Ġenerali t'Għawdex. Huwa l-ħsieb tagħna li servizzi tal-kimoterapija jingħataw f'Għawdex stess biex dawk morda bil-kanċer ma jkollhomx aktar bżonn imorru Malta għall-kura. Se titwaqqaf ukoll *unit* għal dawk il-persuni bid-*dimentia*, kif ukoll *half way house* għall-pazjenti b'mard mentali, u *night shelter* għall-anzjani.

Il-Gvern kommess ukoll li jiżviluppa *Local Employment Development Unit* għal Għawdex biex jikkonsolida l-ħidma tal-Malta Enterprise, tal-Korporazzjoni għax-Xogħol u t-Taħriġ, u dik tal-Ministeru għal Għawdex.

Se jiġi żviluppat ukoll *business centre* li fih jistabilixxu ruħhom kumpaniji, permezz ta' inċentivi apposta, mis-setturi tas-servizzi finanzjarji, tar-riċerka, u dak tal-informatika. B'hekk insaħħu l-qasam tax-xogħol f'Għawdex.

6. Edukazzjoni

6.1 Investiment Kontinwu fl-Edukazzjoni ta' Uliedna

Mr. Speaker,

Dan il-Gvern dejjem ħadem biex jipprovdi liż-żgħażagħ bl-għodda neċessarja biex dawn ikunu jistgħu jimirħu fl-ekonomija attiva tagħna, u biex igawdu mill-opportunitajiet eċċitanti li qed jinħolqu. Din l-għodda tieħu l-forma tal-edukazzjoni li tibqa' s-sisien tas-suċċess ekonomiku ta' pajjiżna.

Grazzi għat-tisħiħ tal-qagħda finanzjarja ta' pajjiżna, waqt li pajjiżi oħra żiedu l-miżati u investew anqas fl-edukazzjoni, il-Gvern kompla jżid sena wara l-oħra l-budget għall-edukazzjoni u l-investiment fl-infrastruttura neċessarja għal dan il-qasam. Irridu li l-istudenti tagħna jkollhom l-aqwa għodda possibbli biex igawdu mis-suċċess li qed niksbu fil-qasam tax-xogħol. Dan qed nagħmluh b'investiment f'kull livell edukattiv.

Ċentri tal-Ħarsien tat-Tfal u Ċentri Wara l-Ħin tal-Iskola

F'din il-leġislatura offrejna bosta miżuri fiskali u miżuri favur il-bilanċ bejn ix-xogħol u l-familja. Barra minnhekk, sena wara sena, ftaħna numru ta' ċentri għall-ħarsien tat-tfal madwar Malta, kif ukoll ċentru ta' wara l-ħin tal-iskola bil-għan li l-ġenituri jkunu jistgħu iħallu lil uliedhom f'post sikur u edukattiv fil-waqt li huma jkunu x-xogħol. Din is-sena qegħdin inħabbru li se nkunu qed niftħu tlett ċentri oħra ta' ħarsien tat-tfal fiż-Żurrieq, il-Gżira u San Ġwann u sal-ewwel xhur tas-sena d-dieħla se jkollna 30 ċentru ieħor għat-tfal bejn 3 u 16-il sena għal wara l-ħin tal-iskola.

Livell Primarju u Sekondarju

Fil-qasam tal-edukazzjoni obligatorja, matul din il-leġislatura sar investiment sostanzjali biex it-tfal jirnexxu lkoll. Kull ġurnata tal-iskola, dan il-Gvern qiegħed jinvesti medja ta' 1.5 miljun ewro fuq l-edukazzjoni, li tfisser aktar minn 6,000 ewro fis-sena fuq kull tifel u tifla. F'dawn l-aħħar snin, introduċejna bosta servizzi li qed iħallu l-frott mixtieq. Hawnhekk nixtieq nirringrazzja lill-edukaturi u professjonisti kollha tal-ħidma bla heda tagħhom. Permezz ta' tisħiħ fl-istrutturi li joffru gwida u sapport, is-sistema edukattiva qed tkun ta' appoġġ kemm għat-tfal kif ukoll għall-familji li jkunu għaddejjin minn diffikultajiet.

Mill-2008 'l hawn kien hemm żieda ta' 40 fil-mija fin-numru ta' learning support assistants fl-iskejjel Pubbliċi f'kull livell minn kindergarten 'il fuq. L-iskejjel tal-Knisja u dawk Indipendenti kellhom żieda ta' 14 fil-mija fin-numru ta' learning support assistants. Dawn ukoll qed jitħallsu minn fondi pubbliċi.

F'din il-leġislatura rċevejna ċertifikat ieħor ta' suċċess fil-qasam tal-edukazzjoni inklussiva fejn Malta tinsab fl-ewwel post fost il-pajjiżi membri tal-Unjoni Ewropea bl-inqas persentaġġ ta' studenti li qed jieħdu l-edukazzjoni tagħhom fi skejjel segregati barra l-mainstream. Dan meta r-rata ta' pajjiżna hija ta' 0.3 fil-mija, meta komparata ma' medja ta' 2.3 fil-mija fost il-pajjiżi membri tal-Unjoni Ewropea.

Barra minnhekk, investejna bis-sħiħ f'riżorsi moderni u teknoloġikament mill-aktar avvanzati fl-iskejjel tagħna bl-għan li l-istudenti kollha jingħataw esperjenza ta' tagħlim li tkun tassew tal-aqwa kwalitá. Matul l-aħħar snin investejna aktar minn 20 miljun ewro biex issa l-iskejjel huma mgħammra b'interactive whiteboards. Introduċejna l-pjattaforma tal-elearning li, permezz

tagħha, l-iskejjel se jkunu qed joffru ambjent aktar interessanti u interattiv ta′ tagħlim.

Filwaqt li pajjiżi ġirien tagħna għaddejjin bi protesti kontinwi minħabba l-miżuri ta′ awsterità fil-qasam edukattiv, dan il-Gvern kompla jinvesti biex isaħħaħ is-servizzi u l-infrastruttura tal-iskejjel. Fil-fatt, kemm ilha li twaqqfet il-Fondazzjoni tal-Iskejjel t′Għada, sar investiment ta′ 130 miljun ewro f′bini ta′ skejjel ġodda, immodernizzar ta′ skejjel eżistenti, u programmi ta′ manutenzjoni u tisbiħ. F′din il-leġislatura ftaħna ħames skejjel ġodda fil-Verdala, Pembroke, il-Mosta, ir-Rabat Għawdex, u l-Ħandaq – skola ġdida kull sena.

Il-pjan għas-snin li ġejjin hu li nkomplu nibnu skejjel sekondarji ġodda f′Ħal Kirkop, Raħal Ġdid, Santa Venera, u Pembroke. Fl-iskejjel ta′ Raħal Ġdid u tal-Ħamrun se jinbnew ukoll żewġ Ċentri tar-Riżorsi fejn studenti b′diżabilità jkunu jistgħu jipparteċipaw fl-iskola sekondarja u jingħataw servizzi speċjalizzati skont il-bżonnijiet edukattivi li jkollhom.

Il-Gvern għaddej b'ħimda biex jiżviluppa s-sit ta' madwar 20,600 metru kwadru ta′ dak li kien il-grawnd tal-futbol ta′ Pace Grasso ġewwa Raħal Ġdid. Dan se jinkludi parkeġġ għall-700 vettura, skola sekondarja għas-subien, ċentru ta' riżorsi għall-persuni b'diżabilità, u ċentru tas-saħħa.

Matul din il-leġislatura konna xhieda wkoll ta′ bosta riformi fil-qasam edukattiv. Il-konsultazzjoni li saret dwar il-Kurrikulu Nazzjonali mal-edukaturi u l-professjonisti li se jkunu pijunieri fl-implimentazzjoni tagħha kienet waħda pożittiva. Permezz tal-feedback li ngħata issa se jkollna qafas ħolistiku li se jservi bħala gwida li toħroġ il-potenzjal ta′ kull student, filwaqt li tagħti spazju għall-kreattivita tal-għalliema.

Mr. Speaker,

Dan il-Gvern huwa determinat li jkompli jsaħħaħ il-qasam edukattiv kemm fl-iskejjel tal-istat, kif ukoll f'dawk tal-Knisja u dawk indipendenti. Għaldaqstant, għal darb'oħra se nżidu l-baġit allokat għall-edukazzjoni biex dan se jlaħħaq mal-390.7 miljun ewro, żieda ta' 12-il miljun fuq is-sena li għaddiet.

Għal darb'oħra din is-sena se nkunu qed nieħdu l-impenn li nsaħħu l-baġit allokat għall-edukazzjoni obbligatorja kemm fl-iskejjel tal-Istat, kif ukoll fl-iskejjel tal-Knisja u dawk Indipendenti. Dan permezz ta' aktar investiment fl-infrastruttura, fir-riżorsi tal-istudenti u l-għalliema, kif ukoll fis-servizzi ta' sapport speċjalizzat, bl-għan li kull student ikun storja ta' suċċess.

L-Edukazzjoni Ogħla u Avvanzata

Mr. Speaker,

Fost is-suċċessi li lħaqna fil-qasam ogħla u avvanzat, naraw kif ir-rata ta' parteċipazzjoni ta' żgħażagħ ta' 17-il sena telgħet għal 82 fil-mija fl-2011, minn 43 fil-mija fl-1999. Dan kien possibbli grazzi għall-investiment li sar fl-aħħar snin biex saħħaħna l-istituzzjonijiet post-sekondarji b'apparat modernizzat u b'faċilitajiet oħra. Dan filwaqt li żidna n-numru ta' korsijiet f'livelli u setturi differenti. Jekk nieħdu l-Università ta' Malta, l-MCAST u l-ITS, naraw li fl-aħħar erba' snin, igradwaw 20,000 student. Pajjiżna jinsab fil-quċċata tal-klassifika tal-gradwati li jirnexxielhom isibu impjieg fi żmien tliet snin minn meta gradwaw. B'rata ta' 93 fil-mija, Malta tinsab bil-bosta 'l fuq mill-medja Ewropea ta' 76.4 fil-mija.

Matul dawn is-snin rajna wkoll żieda sostanzjali fl-istipendji biex, filwaqt li fl-2008 kellna 15,000 student jieħu l-istipendju b'investiment ta' 19-il miljun ewro, issa n-numru ta' studenti ntitolati għall-istipendju tela' għal 19,000, b'nefqa ta' 23 miljun ewro.

Biex inkomplu nsaħħu is-sistema tal-istipendji għal dawk l-istudenti li għandhom bżonn aktar għajnuna finanżjarja, se nżidu l-istipendju supplimentari. Huwa stmat li madwar 1,400 student fil-livell post sekondarju u terzjarju se jgawdu minn żieda ta' 300 ewro f'sena akkademika. Għal dan il-għan qed nallokaw 400,000 ewro.

Bdejna wkoll ix-xogħol biex studenti b'diżabilità ġewwa l-Università ta' Malta jsirilhom assessment personalizzat li juri l-ħtiġijiet tagħhom, u biex ma jkollhom l-ebda xkiel fl-istudju terżjarju tagħhom. B'dan il-mod kull student b'diżabilità se jingħata pakkett finanzjarju li jwieġeb għall-ħtiġijiet edukattivi tiegħu jew tagħha. Din il-miżura għandha tinfirex ukoll fuq studenti b'diżabilità fil-livell post sekondarju u terżjarju.

Bdejna l-kostruzzjoni tal-Campus il-ġdid tal-MCAST, b'investiment ta' 130 miljun ewro. L-ewwel binja se tkun lesta fl-ewwel xhur tal-2013. Barra minn dan, bdew it-tħejjijiet għall-bini ta' campus ġdid tal-ITS ġewwa Pembroke.

F'dawn l-aħħar snin sar ukoll investiment qawwi fl-Università ta' Malta li laħħaq kważi l-40 miljun ewro, u li ssarraf f'bini ta' fakultajiet ġodda, bħal dik tal-ICT, u faċilitajiet fl-oqsma tar-riċerka u l-innovazzjoni, ix-xjenza, it-teknoloġija, l-enerġija mekkanika, il-bioloġija, u l-kimika.

Bejn l-2006 u l-2012, ingħataw 'il fuq minn 2,000 borża ta' studju f'livell ta' undergraduate, masters u dottorat. Dan minbarra li

ngħataw boroż ta' studju fl-arti u, minn din is-sena, fl-isports ukoll, b'investiment ta' 19-il miljun ewro. Qed nagħtu wkoll opportunitajiet ta' studju u taħriġ permezz ta' boroż ta' studju fl-oqsma tal-finanzi u t-teknoloġija. Issa se nkomplu nżidu l-Boroż ta' Studju u se nniedu skema ġdida marbuta mal-ilsna barranin biex l-istudenti jkunu mħarrġa fil-qasam tat-traduzzjoni u interpretazzjoni ta' lingwi, partikolarment fl-Għarbi, iċ-Ċiniż, u l-iSpanjol.

L-iskema *Get Qualified* s'issa għenet aktar minn 2,000 student permezz ta' *tax credits* li jammontaw għal 7.6 miljun ewro. Din l-iskema għandha l-għan li tgħin lil studenti u individwi sabiex jiksbu l-kwalifiki meħtieġa, u biex l-industrija lokali ssib ħaddiema mħarrġa, u b'hekk tkompli tikber. Hija l-intenzjoni tal-Gvern li jkompli jħaddem din l-iskema, u li jkompli jħeġġeġ aktar studenti jipparteċipaw fiha.

Id-Direttorat għat-Tagħlim Tul il-Ħajja jaħdem ukoll biex joffri korsijiet f'suġġetti varji u f'livelli differenti. Sal-2008, il-parteċipazzjoni fil-korsijiet offruti f'dan is-settur kienet ta' 7,258 persuna. Sa din is-sena, din il-parteċipazzjoni aktar milli rduppjat biex issa qbiżna is-16,000 persuna li qed jattendu xi kors tal-adulti jew fl-iskejjel tal-Mużika, l-Arti u d-Drama. Dan id-Direttorat waħdu llum qed jipprovdi tagħlim tul il-ħajja lil 4.2 fil-mija tal-popolazzjoni adulta f'Malta u Għawdex.

Wara li nedejna qafas regolatorju ġdid fl-edukazzjoni avvanzata u ogħla, se nkomplu naħdmu biex nimplimentaw ir-regolamenti dwar il-validazzjoni tat-tagħlim mhux formali, kif ukoll dawk dwar il-liċenzjar, akkreditament u assikurazzjoni ta' kwalità tal-edukazzjoni avvanzata u ogħla.

6.2 Il-Qasam taż-Żgħażagħ

Mr. Speaker,

Aħna nemmnu fiż-żgħażagħ tagħna.

Nedejna l-Politika Nazzjonali taż-Żgħażagħ li qed isservi bħala boxxla għall-Aġenzija Żgħażagħ li waqqafna ftit anqas minn sentejn ilu. L-Aġenzija hija l-vuċi taż-żgħażagħ waqt it-tfassil tal-*policies* tal-Gvern u xprun għal numru ta' inizjattivi favur iż-żgħażagħ.

L-Aġenzija Żgħażagħ bdiet toffri programmi ta' *empowerment* biex jingħata aċċess liż-żgħażagħ ikunu parteċipi diretti fis-soċjetà tagħna. Daħħalna skema li, permezz tagħha, qed ngħinu lill-każini tal-banda fi proġetti ta' tagħlim mużikali għaż-żgħażagħ.

Qed nifthu numru ta' ċentri mmirati għall-ġenerazzjoni żgħażugħa, bħal dawk ġewwa Ħad-Dingli u Marsaxlokk. Ftaħna żewġ *Youth Cafès* fil-Qawra u l-Imsida, u se jinfetħu tnejn oħra fil-Belt Valletta u l-Birgu. Dan minbarra *Youth Stop* fil-Belt Valletta li ser ikun *one-stop-shop* fejn iż-żgħażagħ jiksbu informazzjoni u servizzi soċjali u edukattivi.

Nedejna wkoll is-servizz Karta Żgħażagħ, li toffri aktar minn 60,000 skont differenti f'Malta jew barra, biex ngħinu liż-żgħażagħ f'oqsma bħal dawk tal-kultura, l-ivjaġġar, l-akkomodazzjoni, u sevizzi oħra.

Matul is-sena tajna għajnuna finanzjarja lil diversi għaqdiet taż-żgħażagħ. Issa se nniedu skema ġdida biex niffinanzjaw proġetti mtella' mill-istess għaqdiet. Għal dan il-għan se nkunu qed nallokaw is-somma ta' 120,000 ewro.

6.3 Sport

Mr. Speaker,

Matul din il-leġislatura kabbarna l-impenn biex indaħħlu kultura sportiva fost il-poplu tagħna. Assistejna bil-kbir lill-għaqdiet sportivi lokali biex dawn ikomplu jinvestu fil-faċilitajiet u d-dixxiplini sportivi tagħhom.

Saħħaħna l-qasam sportiv u nedejna l-i*Sport Promotion Unit* biex illum aktar minn 31,000 tifel u tifla jieħdu sehem fi programm sportiv. Madwar 8,450 student fl-iskejjel primarji wkoll qed jipparteċipaw f'sessjonijiet ta' ħiliet bażiċi fl-isport.

Kabbarna l-programmi sportivi u frixna ċ-ċentri minn fejn jiġu provduti dawn il-programmi. Dan minbarra li nedejna programmi sportivi ġodda għan-nisa, l-anzjani u persuni b'diżabilità. F'dawn il-programmi ħadu sehem aktar minn 14,000 persuna.

Investejna bil-kbir fil-faċiliatjiet sportivi. Ftaħna l-Kumpless Sportiv f'Ħal Kirkop b'investiment ta' 3.5 miljun ewro. Sar xogħol ta' modernizzar fil-Kumplessi f'tal-Qroqq u l-Kottonera. Is-sena d-dieħla se jibda l-bini ta' kumpless sportiv fil-Kulleġġ San Injazju f'Tal-Ħandaq. Bnejna numru ta' faċilitajet sportivi oħra fl-iskejjel biex issa aktar minn 34 għaqda sportiva qed jużaw dawn l-istess faċilitajiet.

Ftaħna faċilitajiet ta' *High Ropes* f'Ta' Qali u Għajn Tuffieħa, ftaħna *outdoor fitness centres* f'Ta' Qali, il-Mellieħa u Ħaż-Żabbar, u se niftħu ħames ċentri oħra ġewwa Ħ'Attard, Ħal Qormi, is-Swieqi, is-Siġġiewi, u Baħar iċ-Ċagħaq.

Qed ngħaddu miljuni ta' ewro kull sena f'assistenza lill-għaqdiet sportivi permezz ta' 26 skema. 115-il għaqda sportiva ngħatatilhom 129 art pubblika, b'valur ta' kważi 47 miljun ewro.

Tajjeb insemmi wkoll li, flimkien mal-Malta Football Association, investejna fi 33 *pitch* tal-football bit-*turf* sintetiku, u se nagħmlu 19-il *ground* ieħor fix-xhur li ġejjin. Fosthom insemmi dawk tal-Mosta, il-Mellieħa, is-Siġġiewi, u issa anke tan-Naxxar u Santa Venera. Dan b'investiment totali ta' disa' miljun ewro, li 500,000 minnhom se jmorru fi *grounds* f'Għawdex.

Mr. Speaker,

Qed nivvutaw ukoll nofs miljun ewro fuq sentejn biex tiġi żviluppata faċilità għall-isport tar-rugby. Il-Gvern approva t-trasferiment ta' 30 tommna art għal dan il-proġett.

F'dan il-Baġit ukoll qed inniedu skema oħra biex inkomplu nsaħħu lill-għaqdiet sportivi, filwaqt li nkomplu nilħqu l-miri li poġġejna quddiemna dwar l-enerġija u l-ambjent. Il-Gvern se jiffinanzja *energy audits* li jagħmlu l-għaqdiet sportivi fuq il-faċiiatjiet tagħhom biex, permezz ta' dawn, ikun stabbilit kif il-faċilità tista' titħaddem b'użu ta' anqas enerġija.

L-iskema għat-turiżmu sportiv ġġenerat aktar minn 134,000 *bednight* fl-aħħar tliet snin. Huwa stmat li dawn ħallew mas-7.3 miljun ewro f'pajjiżna. Għas-sena d-dieħla se nerġgħu nżidu l-allokazzjoni fuq din l-iskema.

Nemmnu fuq kollox fil-potenzjal tal-atleti tagħna u, għall-kuntrarju tax-xettiċiżmu li wrew xi wħud, għall-ewwel darba ftaħna l-bibien fl-Iskola Nazzjonali tal-Isport għal 38 student u studenta fl-ewwel sena tal-iskola sekondarja.

Qed nassistu wkoll lill-atleti b'numru ta' skemi li jiffaċilitaw t-taħriġ u l-parteċipazzjoni tagħhom fl-isport. Fost l-oħrajn, introduċejna t-*20/20 sport-training leave scheme* li, permezz tagħha, atleti ġew ingaġġati bħala rekluti fil-Forzi Armati ta' Malta, u nedejna *leave* speċjali għal dawk l-atleti li jkunu se jikkompetu f'pajjiżna. Se nkomplu nassistu lill-istess atleti billi nikkumplimentaw din l-iskema għall-kowċis tagħhom ukoll, kemm dawk li jaħdmu fis-servizz pubbliku kif ukoll f'dak privat.

Se nniedu skema wkoll biex ninċentivaw aktar familji jagħmlu eżerċizzju fiżiku fid-dar tagħhom. Dawn se jirċievu rifużjoni ta' 15.25 fil-mija fuq il-valur ta' apparat sportiv għall-użu personali fid-djar tagħhom.

Fl-aħħar sentejn, il-Gvern beda jagħti inċentiv fiskali lill-ġenituri li jibgħatu 'l uliedhom fi progarmmi tal-Kunsill Malti għall-Isport jew f'*nurseries* u akkademji tal-isport reġistrati mal-KMS. Dan it-tnaqqis ilaħħaq massimu ta' 100 ewro fuq il-miżata. Permezz ta' din l-iskema aktar minn 4,000 familja diġà ffrankaw mal-400,000 ewro taxxa.

7. Il-Familji u l-Qasam Soċjali

Mr. Speaker,

Il-familja tibqa' l-pilastru fundamentali li fuqha ssostni ruħha s-soċjetà Maltija. Il-Gvern japprezza l-isfidi kbar li jsibu quddiemhom il-familji tagħna, b'mod partikolari ġenituri żgħażagħ. Aħna rridu ngħinuhom jegħlbu dawn l-isfidi. Irridu nħarsu li l-ħaddiema tagħna jsibu bilanċ akbar bejn il-ħajja familjari u dik tax-xogħol.

Il-baġits li ressaqna f'din il-leġislatura ħasbu biex insaħħu l-kwalità tal-ħajja tal-familji tagħna. Għajnuniet li jinċentivaw rwol aktar attiv għall-anzjani, għall-persuni b'diżabilità u persuna oħra bi bżonnijiet speċjali. Investejna aktar f'kura ta' kwalità ogħla għat-tfal u adoxxenti.

Dan il-Baġit se jkompli jwieżen lil min hu fil-bżonn. Se nkomplu ninvestu fl-aqwa servizzi tas-saħħa. Se nkomplu ngħinu lill-anzjani, lit-tfal, persuni b'diżabilità u lill-persuni bi bżonnijiet speċjali.

7.1 Is-Servizzi tas-Saħħa

Is-Saħħa għalina tibqa' prijorità bil-fatti. Għas-sena d-dieħla qed inżidu n-nefqa fis-saħħa b'38 miljun, għal total ta' 465 miljun ewro.

Il-qagħda finanzjarja mwegħra ta' bosta pajjiżi u Gvernijiet Ewropej fissret li dawn ma kellhomx għażla oħra ħlief li jqaċċtu l-investiment fuq is-saħħa. Ir-responsabbiltà tal-Gvern li jħares il-postijiet tax-xogħol u li jiżgura tkabbir ekonomiku, ippermettielna nkomplu ninvestu f'saħħtek b'aktar servizzi u bit-tisħiħ tas-servizzi preżenti.

Qed nagħtu l-opportunità għal edukazzjoni b'xejn liż-żgħażagħ Maltin u Għawdxin fil-qasam tas-saħħa. Dan għax irridu l-aqwa professjonisti fil-qasam mediku. Issa, il-maġġoranza tat-tobba Maltin komplew l-istudji tagħhom ta' speċjalizzazzjoni f'pajjiżna stess, f'kull settur kliniku, anke dak għat-tobba tal-familja. Dan fl-istess ħin li żidna l-opportunitajiet ta' studju speċjalizzat f'ċentri ta' eċċellenza barra pajjiżna.

Komplejna nsaħħu l-kwalità ta' servizzi fil-qasam tal-Kura Primarja permezz ta' xogħol estensiv fiċ-Ċentri tas-Saħħa tar-Rabat u tal-Mosta.

Mr. Speaker,

Biex inkomplu nnaqqsu l-*waiting lists* għall-operazzjonijiet, investejna fi ftehim mal-privat għal operazzjonijiet u għal proċeduri, bħal MRIs, operazzjonijiet fl-irkoppa, u kataretti.

Żidna radikalment in-numru ta' kundizzjonijiet kroniċi li għalihom eluf ta' persuni issa jistgħu jieħdu mediċini b'xejn. Dan wassal għal aktar minn 100,000 persuna li qed jingħataw mediċini b'xejn, u għal aktar minn 1,300 mediċina li tingħata b'xejn.

L-introduzzjoni tal-*Pharmacy-of-your-Choice* tejbet ħafna s-servizz fl-għoti tal-mediċini b'xejn lill-pazjenti. Investejna ħafna f'dan is-servizz, u llum għandna madwar 80,000 klijent li qegħdin igawdu minnha. Fis-sentejn li ġejjin se nkomplu nifirxu s-servizz fil-lokalitjiet li għad baqa'. Il-ftehim mal-Kamra tal-Ispiżjara u mal-GRTU dwar dan is-servizz issa se jiġġedded għall-ħames snin li ġejjin. Hawnhekk irrid nirringrazzja lill-ispiżjara u lil kull min hu nvolut fil-POYC għall-kontribut kbir li taw sabiex, ilkoll flimkien, għamilna suċċess minn dan il-proġett.

Mr. Speaker,

Ħarisna wkoll lejn sitwazzjonijet fejn persuni Maltin u Għawdxin ikollhom bżonn kura speċjalizzata lil hinn minn xtutna minħabba l-kundizzjoni tagħhom. Għalhekk, saħħaħna l-ftehim mar-Renju Unit u li, permezz tiegħu, matul dawn l-aħħar erba' snin aktar minn 1,400 persuna ntbgħatu għall-kura hemmhekk. Iffirmajna ftehim simili mal-Italja biex l-ewwel pazjenti Maltin sarilhom *lung transplant* hemmhekk.

Il-Kura tal-Kanċer

Din is-sena il-Gvern nieda programm nazzjonali ta' *screening* għall-kanċer – il-*Colorectal Screening*. Bi ħsiebna nkomplu nibnu fuq is-suċċess miksub mill-*breast screening programme* li wassal biex persuni ġew salvati mill-konsegwenzi serji tal-marda tal-kanċer tas-sider.

Investejna wkoll f'apparat teknoloġiku ġdid li jippermetti l-għoti tar-raġġi terapewtiċi b'mod ferm aktar preċiż. Dan b'investiment ta' tliet miljun ewro u li, permezz tiegħu, qed nagħtu kura aħjar lill-pazjenti tagħna. Eventwalment dan se jintuża wkoll fiċ-Ċentru l-ġdid tal-Onkoloġija, proġett importanti li dan il-Gvern qed jinvesti fih madwar 60 miljun.

Introduċejna l-*Vaccine* kontra l-virus assoċjat mal-kanċer tal-għonq tal-utru. Nisa żgħażagħ illum għandhom l-opportunità li jitlaqqmu kontra dan il-virus, b'xejn, fl-eta addattata.

Investejna wkoll fit-taħriġ li, permezz tiegħu, il-professjonisti li joffru kura lill-pazjenti bil-kanċer, jitħarrġu aktar fuq livelli differenti f'kull aspett, inkluż kif wieħed jikkomunika b'mod effettiv mal-pazjenti u l-familji vittmi ta' din il-marda.

Bis-saħħa tal-investiment sostanzjali fil-Politika Nazzjonali dwar il-Kanċer, f'dik dwar l-Obeżità, dwar is-Saħħa Sesswali, u dwar dawk li jissejħu *non-communicable diseases*, bħalma huwa l-mard tal-qalb u taċ-ċirkolazzjoni, pajjiżna llum għandu waħda mill-aktar sistemi tas-saħħa qawwija fir-reġjun ewropew.

Prokreazzjoni Assistita

Issa li lħaqna ftehim f'din il-Kamra dwar liġi li tirregola l-prattika tal-prokreazzjoni assistita, il-Gvern se jestendi s-servizzi tiegħu fl-obstetjatrija u, b'mod immedijat, se jibda r-*roll-out* biex jingħata s-servizz b'xejn tal-IVF lil dawk il-koppji eliġibbli għas-servizz. Dan huwa servizz li ilna tant nixtiequ nibdew noffru, u li ma stajniex fin-nuqqas ta' qafas regolatorju tal-operat tas-servizz.

Żieda fis-Sisa fuq is-Sigaretti

Bħal ma jiġri kważi kull sena, biex dejjem ninkoraġġixxu t-tnaqqis fil-konsum għal raġunijiet ta' saħħa, se tiżdied it-taxxa b'6 fil-mija fuq is-sigaretti u 8 fil-mija fuq it-tabakk.

7.2 Il-Qasam Soċjali

Mr. Speaker,

Dan huwa Gvern li jemmen fil-ġustizzja soċjali.

Gvern li jemmen fil-ħtieġa li t-tkabbir tal-ekonomija għandu jimxi id f'id mal-iżvilupp soċjali ta' pajjiżna. Anzi dan it-tkabbir jippermetti li nkomplu nsaħħu x-xibka ta' għajnuniet soċjali.

Għalhekk, qed naħdmu biex inkomplu nsaħħu l-qasam soċjali. Irridu li dan joffri dejjem iżjed opportunitajiet lil dawk l-aktar

vulnerabbli. Ħadna ħsieb lil min għandu l-aktar bżonn. Lill-familji u lit-tfal, lill-anzjani u lill-persuni b'diżabilità.

Għamilna dan għax kattarna l-investiment, ħloqna l-ġid, u saħħaħna l-ekonomija ta' pajjizna. Pajjiżi oħra sabu ruħhom f'defiċit finanzjarju u, biex jippruvaw isolvuh, ħolqu defiċit soċjali.

Għas-sena d-dieħla, in-nefqa tal-Gvern fuq benefiċċji soċjali se titla' 'l fuq minn 787 miljun ewro, żieda ta' 13.7 miljun ewro. Dan minbarra fondi oħra lil entitajiet u aġenziji li jaħdmu f'dan il-qasam.

Qed nerġgħu nżidu r-rati kollha tal-benefiċċji soċjali bl-ammont tal-COLA, biex ħadd ma jitlef benefiċċju minħabba ż-żieda. Din il-miżura tolqot lil madwar 112,000 persuna.

Matul din il-leġiżlatura daħħalna l-miżura fejn persuni b'diżabilità li jiżżewġu ma jkollhomx id-dħul tal-konjuġi tagħhom kunsidrat għall-fini tat-test tal-mezzi biex jikkwalifikaw għall-Pensjoni tad-Diżabilità.

Iddaħħal tibdil fil-Pensjoni tad-Diżabilità biex dawk li joħduha jkunu jistgħu jibqgħu jaħdmu u jaqilgħu sal-paga minima nazzjonali bla ma jitilfu xejn mill-pensjoni tagħhom.

Żidna l-benefiċċju taċ-*Child-in-Care* li jkopri tfal li jgħixu f'kura residenzjali jew fil-*fostering* għal €70 fil-ġimgħa.

Ħarriġna aktar minn 4,000 persuna fl-oqsma tal-ugwaljanza u l-anti-diskriminazzjoni.

Tajna għajnuna finanzjarja lil aktar minn 300 persuna b'diżabilità sabiex jagħmlu l-abitazzjoni tagħhom aktar aċċessibli.

Investejna aktar minn 12-il miljun ewro f'għaqdiet volontarji.

Iġġiliedna b'mod sistematiku u assidwu l-abbuż mill-benefiċċji soċjali, fejn il-Gvern s'issa diġà franka ftit aktar minn 16-il miljun ewro. Dawn qed imorru għand min verament għandu bżonn u jistħoqlu.

Irridu nkomplu nibnu fuq dan kollu bil-għan li nkompli nwieżnu il-qafas soċjali biex jonqos aktar ir-riskju ta' faqar, u flimkien nilħqu l-milja ta' soċjetà inklussiva.

Benefiċċju tal-Enerġija

Mr. Speaker,

Il-Gvern minn dejjem apprezza kif il-prezzijiet tal-enerġija jolqtu lill-familji tagħna. Dan l-apprezzament sarrfu fil-prattika billi daħħal il-benefiċċju tal-enerġija biex jgħin lill-familji vulnerabbli. Mill-2007 sal-lum il-Gvern ħareġ 22.6 miljun ewro permezz tal-benefiċċju tal-enerġija.

Mis-sena d-dieħla se ntejbu l-għotja li tingħata għall-gass billi din inżiduha minn €30 għal €40. Din hija stmata li tiswa madwar 300,000 ewro u minnha mistennija jibbenifikaw madwar 26,000 familja.

Ir-Riforma fil-Pensjonijiet

Mr. Speaker,

F'dan il-Baġit qed nipproponu li titkompla r-riforma fil-pensjonijiet.

Minn Jannar li ġej, se jingħataw krediti ta' kontribuzzjonijiet lil dawk il-ġenituri mwielda bejn l-1 ta' Jannar 1952 u l-31 ta' Diċembru 1961 li waqfu mix-xogħol biex irabbu lit-tfal tagħhom.

Peress li dawn il-ġenituri se jesperjenzaw żieda fil-bażi tas-snin ta' kontribuzzjonijiet għal persuni minn 30 sena sa 35 sena, inħasset il-ħtieġa li dawn ukoll jibbenefikaw proporzjonalment għal dak li bbenefikaw għalih ġenituri mwielda mill-1 ta' Jannar tal-1962.

Għaldaqstant, ġenituri mwielda bejn l-1 ta' Jannar 1952 u l-31 ta' Diċembru 1961 se jingħataw sena kontribuzzjonijiet akkreditati għal kull wild, jew f'każ ta' tarbija b'diżabilità, sentejn kontribuzzjoni akkreditata. Dan kemm-il darba l-ġenitur ikun waqaf mix-xogħol biex jieħu ħsieb it-tfal, u sussegwentament irritorna għax-xogħol bħalma hu l-każ ta' ġenituri mwielda wara l-1 ta' Jannar 1962.

Riforma fis-Sistema tal-Pensjoni mhux Kontributorja għal Persuni b'Diżabilità

Qed jiġi propost li jiżdiedu l-forom ta' diżabilità li għalihom tingħata l-pensjoni mhux kontributorja. Mill-1 ta' Jannar li ġej ukoll, se jiddaħħal mekkaniżmu wieħed li jiddetermina jekk il-persuna tikkwalifikax għall-Karta Speċjali tad-Diżabilità, tiġix reġistrata taħt ir-reġistru tal-ETC għal persuni b'diżabilità, jew għal Pensjoni għal Diżabilità taħt l-Att dwar is-Sigurtà Soċjali.

B'hekk, b'sistema waħda, il-persuna b'diżabilità jkollha anqas skariġġ, u s-sistemi u servizzi għal persuni b'diżabilità jitfasslu b'mod li din tkun tista' tgħix ħajja aktar indipendenti.

Qed jiġi propost ukoll li l-miżura favur persuni b'diżabilità li jiżżewġu, tiġi estiża minn Jannar li ġej għal dawk il-persuni li żżewġu qabel is-6 ta' Jannar 2007. B'din il-miżura, żewġ persuni b'diżabilità miżżewġin qabel Jannar 2007 se jkunu ntitolati għall-pensjoni lil kull persuna, bħal żewġ persuni b'diżabilita li żżewġu wara Jannar 2007.

Il-Ħarsien tat-Tfal

Mr. Speaker,

Dan il-Gvern jemmen bi sħiħ li t-tfal huma l-ġejjieni ta' pajjiżna, liema ġejjieni jibda mil-lum. Huwa ta' importanza fundamentali li dawn jikbru f'qafas stabbli fejn ikollhom dak kollu li jeħtieġu. Bħalissa hawn madwar 500 każ ta' tfal li ma jistgħux jgħixu mal-familji tagħhom: minn dawn għandna madwar 350 li jinsabu taħt Ordni ta' Ħarsien.

Għal dan il-għan, se nkomplu bil-ħidma fuq strateġija nazzjonali fil-qasam tal-ħarsien tat-tfal li qed jgħixu barra mid-dar naturali tagħhom. Minbarra li nsostnu s-servizzi li qed jaħdmu f'dan il-qasam, inħarsu 'l quddiem u nipprovdu alternattivi biex il-pajjiż ilaħħaq mad-domanda soċjali ta' trobbija alternattiva għal dawn it-tfal. Huwa għalhekk li f'dan il-Baġit qed nipproponu li s-servizzi u s-sapport kollu li jingħata lill-tfal taħt Ordni ta' Ħarsien għandhom ikunu għad-dispożizzjoni tat-tfal kollha li huma f'*Out-of-Home Care,* irrispettivament mill-istatus legali tagħhom.

Irridu naslu fi ftehim ukoll ma' numru ta' strutturi li jilqgħu fihom il-minuri. Għandu jkun hemm spazju biżżejjed biex f'każi ta' emerġenza, dawn ikollhom postijiet riżevati biex jilqgħu lil dawn it-tfal, isir l-assessjar professjonali tagħhom, u tkun identifikata akkomodazzjoni aktar permanenti għalihom. Din l-inizjattiva mistennija tiswa 280,000 ewro.

Il-Gvern qed jipproponi wkoll li jwaqqaf dar residenzjali biex jindirizza b'mod attiv il-problema eżistenti fejn, aħwa li jkunu qed jitrabbew flimkien f'xi istituzzjoni, jkollhom jinfirdu f'istituzzjonijiet differenti li jagħtu residenza lill-bniet jew lis-subien. Din l-inizjattiva mistennija tiswa 300,000 ewro.

Tinħass ukoll il-ħtieġa li tinsab soluzzjoni effettiva għal dawk it-tfal li jgħaddu minn perjodi diffiċli li jaffettwawlhom l-imġieba tagħhom. Għaldaqstant, qed nipproponu li l-Gvern jasal ukoll fi ftehim ma' entitajiet eżistenti biex tiġi mwaqqfa Faċilità Terapewtika li toffri aktar sigurtà lil dawn it-tfal. Dan bi spiża ta' 400,000 ewro.

Dan flimkien ma' Programm apposta għal dawn it-tfal sabiex b'hekk mhux biss jiġi evitat li jgħaddu minn trawma iżda jingħataw ukoll għajnuna.

Mr. Speaker,

Il-Gvern huwa konxju wkoll tal-problema ta' dawk iż-żgħażagħ li joħorġu minn djar li joffru kura residenzjali u li ma jsibux lil min jilqagħhom. Għaldaqstant, se nesploraw l-possibbiltà li jsir programm ta' sapport għal dawn iż-żgħażagħ biex, barra li jingħataw residenza temporanja, jew permanenti, ikollhom ukoll kull għajnuna meħtieġa f'din il-fażi tranżitorja.

Biex iwettaq dan kollu, is-servizzi soċjali personalizzati pubbliċi jridu jaħdmu qrib il-familji li jeħtiġuhom. Dan biex ikunu f'pożizzjoni aħjar li jwasslu l-appoġġ u l-għajnuna kollha meħtieġa direttament fil-komunitajiet. Għalhekk, ftaħna erba' Aċċessi fil-Qawra, l-Imsida, il-Birgu u l-Belt Valletta. Is-sena d-dieħla se niftħu żewġ Aċċessi oħra, wieħed f'Għawdex u l-ieħor f'Birkirkara.

Il-Gvern huwa kommess ukoll li jtejjeb il-provedimenti legali li jirregolaw l-addozzjoni, b'mod partikolari biex *open adoptions* f'pajjiżna jinfetħu wkoll għal tfal taħt il-11-il sena.

Persuni b'Diżabilità

Il-bażi li tippermetti li persuni b'diżabilità jintegraw ruħhom fis-soċjetà sserraħ fuq tliet pilastri: l-edukazzjoni, ix-xogħol u l-għajxien sapportjat.

F'dak li hi l-edukazzjoni tal-persuni b'diżabilità, saru avvanzi kbar. Illum, ir-rata ta' tfal li mhux qed jattendu l-*main stream education* niżel għall-0.15 fil-mija. Dan hu frott l-investiment qawwi li l-Gvern għamel f'dan is-settur.

L-istess avvanzi saru fil-qasam tax-xogħol fejn, madwar 1,300 persuna b'diżabilità daħlu fid-dinja tax-xogħol, twaqqfet il-Koperattiva Me2, u tnediet l-iskema fejn Kunsilli Lokali qed iħaddmu magħhom mat-80 persuna b'diżabilità. Se nestendu din l-iskema għal għaqdiet volontarji u entitajiet governattivi oħra biex noħolqu madwar 150 impjieg ieħor għal persuni b'diżabilità fil-komunità, 50 minnhom f'Għawdex.

Konxju mill-ġid li jista' joħroġ għal persuni b'diżabilità bit-twaqqif tal-koperattiva Me2, il-Gvern se jsostni din il-koperattiva bl-ingaġġ ta' aktar riżorsi umani professjonali. Bl-għan li nibnu fuq is-suċċess tagħha, se nkomplu għaddejjin bil-pjan li ndaħħlu l-kunċett ta' koperattiva soċjali fil-liġijiet tagħna. Dawn it-tip ta' koperattivi se jkunu aġevolati fil-*procurement* pubbliku.

Il-Gvern hu wkoll kommess li jinċentiva l-għajxien sapportjat tal-persuni b'diżabilità. Ftaħna ċ-Ċentru Sonia Tanti. Tnieda *Software Maltese Speech Engine*. Ftaħna dar għall-minuri b'diżabilità f'Birżebbuġa. Qed naħdmu ma' għaqdiet volontarji biex jingħata kenn u wens lill-persuni b'diżabilità.

Il-Gvern huwa kommess li jkompli jestendi s-Servizzi ta' Matul il-Jum lill-persuni b'diżabilità bbażati fil-komunità. Kommess

ukoll li jħaddan aktar mudelli ġodda fis-Sevizzi ta' Matul il-Jum, ibbażati f'ċentri li jiffukaw aktar fuq għajxien indipendenti sapportjat. Din l-inizjattiva tkun megħjuna permezz tal-bini ta' Ċentri ġodda u moderni li jilħqu l-aspettattivi u l-bżonnijiet kollha tal-persuni b'diżabilità.

B'mod parallel, f'dan il-Baġit qed nipproponu li s-servizzi ta' sapport li jingħataw fil-komunità jkunu dejjem iżjed mibnija madwar il-persuna u l-ħtiġijiet u l-aspirazzjonijiet speċifiċi tagħha.

Fil-preżent, persuni li jkunu għalqu l-65 sena ma jkunux jistgħu japplikaw għal benefiċċji fuq vetturi. Minn issa 'l quddiem, se nwessgħu l-ħsieb tagħna biex, dawk il-persuni li diġà kellhom xi applikazzjoni mal-Kunsill Nazzjonali Persuni b'Diżabilità qabel ma jagħlqu l-65, jibbenefikaw minn oħra, anke wara din l-età. Aktar minn hekk, dawk il-persuni li jkunu għalqu l-65 sena, u li qatt ma kienu reġistrati mal-KNPD, iżda li jipprovdu ċertifikazzjoni medika li turi li kellhom dik il-kundizzjoni minn qabel il-65 sena, ikunu eliġibbli wkoll. Qed isir ukoll studju biex, jekk hu possibbli, jitwessgħu l-kundizzjonijiet eliġibbli.

Tnaqqis ta' Taxxa għal Persuni b'Diżabilità

Mr. Speaker,

Il-Gvern naqqas it-taxxa għal miżati mħallsa minn persuni li jkunu residenti fi djar tal-anzjani privati. Issa, qed nestendu dan it-tnaqqis għal persuni b'diżabilità li jħallsu miżati għal residenza fi djar jew ċentri ta' *respite* jew għall-servizzi ta' sapport fil-komunità. It-tnaqqis jingħata lill-ġenituri jew qraba li jħallsu dawn il-miżati. It-tnaqqis huwa sa massimu ta' 2,500 ewro.

Il-Gvern huwa kommess li kull sena jkompli jżid is-servizzi residenzjali għall-persuni b'diżabilità li ma jkunux jistgħu jibgħu jgħixu mal-familji tagħhom. Fis-sena li ġejja, il-Gvern se jiftaħ residenza għall-persuni b'diżabilità ġewwa Għawdex bi sħab ma' għaqdiet volontarji, u qed jalloka nofs miljun ewro għal dan.

Volontarjat

Il-Volontarjat minn dejjem ifforma parti importanti fil-ħidma kontra l-eskluzjoni soċjali f'pajjizna. Il-firxa ta' sevizzi li jistgħu jiġu offruti permezz tal-volontarjat hija kbira u għalhekk huwa settur li l-Gvern dejjem tah l-importanza li tixraqlu. Fil-fatt in-nefqa għal dan l-iskop matul dawn l-aħħar snin baqgħet tiela'. Għas-sena d-dieħla, qed nivvutaw erba' miljun ewro, żieda ta' 1.1 miljun ewro fuq l-2012.

Iż-żgħażagħ tagħna jaħdmu b'mod sħiħ u regolari fil-qasam voluntarju, kemm lokali u barrani. Minn hawn irrid nuri r-rikonoxximent tal-poplu tagħna lejn dan il-kontribut siewi li qed jagħtu, u ta' dan nirringrazzjawhom. Din is-solidarjetà napprezzawha u għalhekk se nappoġġjawha bil-fatti.

Mis-sena d-dieħla, se nibdew nagħtu stipendju lil dawk iż-żgħażagħ li jkollhom sa 25 sena, jew li sa tliet snin wara li jigradwaw mill-istituzzjonijiet ta' edukazzjoni terzjarja tagħna, jgħaddu sena jaħdmu b'mod voluntarju barra l-pajjiż.

Il-Gvern jemmen li m'għandux biss jinkoraġġihom, iżda jsostnihom finanzjarjament ukoll. Kull persuna tista' tibbenifika minn din l-iskema darba biss. Għal dan il-għan, qed nivvutaw 600,000 ewro.

Qed jiġi propost ukoll li jingħataw krediti ta' kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali lil dawk iż-żgħażagħ li jagħmlu volontarjat

f'pajjiżna jew barra minn Malta. Dawn il-krediti jingħataw biss għal perjodu ta' mhux aktar minn ħames snin u, wara li dawn iż-żgħażagħ ikunu daħlu lura fil-ħajja tax-xogħol, għal aktar minn ħames snin.

Is-settur tal-Volontarjat, apparti l-fatt li huwa ħolqa essenzjali fil-katina soċjali, huwa wkoll b'mod indirett kontribur ekonomiku. Dan huwa rikonoxxut mill-Gvern u għalhekk qed nipproponu li, dawk l-organizzazzjonijiet li jikkonformaw mad-dispożizzjonijiet tal-Att dwar l-Organizzazzjonijiet Volontarji tal-2007 u leġislazzjoni relatata, jiġu eżentati mit-taxxa fuq id-dħul.

Qed nivvutaw ukoll 70,000 ewro bil-għan li l-Kunsill Malti għas-Settur tal-Volontarjat imexxi b'mod dirett, u jassisti, lill-istess organizzazzjonijiet fit-twettieq ta' proġetti ta' taħriġ fl-oqsma diversi tagħhom.

Ugwaljanza u Inklużjoni Soċjali

Mr. Speaker,

Dan il-Gvern ħadem biex is-soċjetà Maltija tkun dejjem aktar inklussiva u protetta minn każijiet ta' diskriminazzjoni. Se nibnu fuq is-suċċess tal-proġett *Embark for Life*, bi programm ġdid, li għalih qed nivvutaw 150,000 ewro. Dan il-proġett għandu jkompli joffri sapport liż-żgħażagħ li jinsabu f'riskju ta' esklużjoni soċjali.

Dan il-Gvern jemmen ukoll bis-sħiħ li l-vjolenza, b'mod partikolari dik domestika, hija kundannabbli fil-forom kollha tagħha. Għaldaqstant, se titkompla kampanja ta' edukazzjoni fuq is-suġġett u se tingħata aktar għajnuna lill-Kummissjoni dwar il-Vjolenza Domestika biex din tkun tista' taqdi aħjar il-

funzjonijiet tagħha, inkluż dawk ta' riċerka u statistika. Qed nipproponu wkoll li jkun hemm *Sexual Assault Response Team* jaħdem mill-isptar Mater Dei biex dawk affettwati jsibu l-appoġġ meħtieġ.

Il-Qasam tad-Djar

Mr. Speaker,

Fil-qasam tad-djar, ħrigna aktar minn 20 skema, b'investiment ta' aktar minn seba' miljun ewro, u allokajna aktar minn 500 post tal-Gvern.

L-Awtorità tad-Djar wettqet diversi proġetti ta' tisbiħ fil-madwar tal-oqsma tad-djar tal-Gvern. Se nkomplu b'dawk l-iskemi fl-2013.

Bdejna proċess ta' reviżjoni fuq l-iskemi kollha bil-għan li dawn ikunu aktar inklussivi għall-ħtiġijiet u diffikultajiet tal-applikanti tagħna. Qed tingħata attenzjoni speċjali għal dawk l-aktar vulnerabbli. L-iskema Nirranġa d-Dar Tiegħi tgħin lill-anzjani tagħna jibqgħu fil-komunità. Kien hemm 166 applikazzjoni għal din l-iskema.

Skema Kiri

Matul din is-sena ħriġna skema ġdida li stiednet lis-sidien ta' appartamenti privati biex jikru l-post tagħhom għal 10 snin u b'hekk ikun eleġibbli biss għal 5 fil-mija taxxa fuq id-dħul mill-kirja. S'issa, l-Awtorità kriet madwar 165 post u l-bqija jinsabu fil-proċess ta' evalwazzjoni. Huwa maħsub li l-Awtorità terġa' toħroġ din l-iskema għal lokalitajiet, l-aktar fejn hemm it-talba mil-klijenti tagħha.

Minn konvenji għal kuntratt finali

Komplejna bil-ħidma biex persuni li, għal diversi snin kellhom id-dar tagħhom fuq konvenju, jkunu jistgħu jagħmlu l-kuntratt finali. Kien hemm 170 familja li, wara diversi snin, saru finalment sidien tad-dar tagħhom.

Skemi Ninvesti fid-dar tiegħi, Skema Darek Facli, finishing ta' appartmenti u garages u skema ta' bejgħ.

Ħriġna l-iskema *Ninvesti fid-Dar Tiegħ*i għal dik il-proprjetà li, wara t-Tieni Gwerra Dinjija, kienet ittieħdet mill-Gvern għal skopijiet ta' bini soċjali. Wara li l-Gvern tal-ġurnata kien xtara din l-art mill-werrieta tas-sidien bir-rati kummerċjali tal-ġurnata, stedinna lir-residenti biex, jekk iridu, jixtru l-appartament tagħhom b'rata sussidjata.

Matul din is-sena, frixna din l-opportunità għal 1,500 residenti oħra f'binjiet tal-Gvern biex huma wkoll isiru sidien ta' darhom. Dan qed isir għaliex meta wieħed huwa sid ta' daru, hemm anqas problemi soċjali u aktar sens ta' responsabbiltà. Barra li l-prezzijiet tal-bejgħ kienu sussidjati, kien hemm termini ta' ħlas fuq perjodu ta' 12-il sena mingħajr interessi.

First time buyers

Matul din is-sena l-Awtorità ħarġet skema oħra li tgħin lil dawk li jixtiequ jixtru mill-privat. L-Awtorità qed tgħin lill-ewwel 300 applikant li jikwalifikaw b'2.5 fil-mija fuq l-interessi mill-*loans* mal-banek għall-ewwel tmien snin. Fil-kaz li l-applikanti li jibbenefikaw huma ġejjin mid-djar tat-tfal jew *shelters*, qed jingħataw 10 snin. B'din l-inizjattiva, l-applikanti se jibbenefikaw sa 14,000 ewro f'sussidju fuq il-*loan* tagħhom. Din l-iskema se terġa' tinfetaħ għas-sena d-dieħla.

7.3 Il-Kura tal-Anzjani

Mr. Speaker,

Pajjiżna huwa obbligat li jsostni b'kull mod possibbli lill-anzjani li b'ħidmiethom bnew lil pajjiżna kif ingawduh illum. Il-Gvern jibqa' jaħdem b'kull mezz possibbli biex l-anzjani kollha jkollhom l-għodda neċessarji u jibqgħu parti integrali mis-soċjetà.

Għal sena oħra, aktar minn 80,000 pensjonant se jerġgħu jirċievu ż-żieda sħiħa għall-għoli tal-ħajja. Mill-2008 il-Gvern żied il-pensjonanti b'1,211 ewro fis-sena.

Se nkomplu nindirizzaw l-anomalija fil-pensjonijiet tas-servizz fejn l-ammont eżenti se jiżdied b'€200 oħra, biex b'kollox 1,266 ewro mill-pensjoni tas-servizz illum hija eżenti.

Fil-baġit tas-sena li għaddiet, ħabbarna għotja ġdida ta' 300 ewro fis-sena lil aktar minn 13,000 anzjan u anzjana li jgħixu fi djarhom b'mod indipendenti u li għalqu it-80 sena. Nemmnu li din l-*allowance* għandha tiġi estiża fuq numru ta' snin għal dawk l-anzjani li għandhom 75 sena jew aktar. Għalhekk, mis-sena li ġejja, din se tiġi estiża għall-anzjani li għandhom 78 sena jew aktar. Huwa maħsub li madwar 2,000 anzjan ieħor se jibbenifika minn din l-għotja, li mistennija tiswa' 1.5 miljun ewro fis-sena. Fl-2014, l-għajnuna tibda tingħata mill-età ta' 75 sena jew aktar.

Fl-istess waqt, minn Jannar li ġej id-dritt għal krediti ta' kontribuzzjonijiet li qed jingħataw lil persuni li jikkwalifikaw għal Pensjoni tal-Wens, se jiġi estiż biex ikopri anke lil persuni li ma jikkwalifikawx għal din il-Pensjoni minħabba t-test tal-mezzi, kif ukoll għal persuni li jkollhom iħallu x-xogħol tagħhom u jikkwalifikaw għal Għajnuna Soċjali.

Qed jiġi propost li l-inizjattiva għal dawk ir-romol li jiżżewġu u li jibqgħu jgawdu mill-pensjoni tar-romol, tiġi applikabbli minn Jannar li ġej għar-romol li żżewġu qabel is-6 ta' Jannar tal-2007. Qed jiġi propost ukoll li l-mekkaniżmu tal-Assistenza Supplimentari jiġi rivedut għall-pensjonanti li għandhom aktar minn 65 sena, f'każijiet fejn id-dħul tad-dar jaqa' taħt il-livell nazzjonali u li jitqies li l-familja hi f'riskju ta' faqar. B'hekk jiġi assigurat li din il-kategorija tal-popolazzjoni tingħata rata aktar għolja ta' Assistenza Supplimentari. F'każijiet bħal dawn, l-għajnuna supplimentari se tiżdied b'100 ewro fis-sena. Din l-inizjattiva se tiswa 1.2 miljun ewro.

Mr. Speaker,

Se ssir riforma fil-pensjoni tal-wens u l-għajnuna soċjali għal wens biex din tinbidel f'*Care Allowance*. Din se tingħata lil dawk li ma jaħdmux, jew waqfu mix-xogħol, biex ikunu jistgħu jieħdu ħsieb anzjani bi problemi ta' mobilità jew problemi oħra li jirrenduhom dipendenti, u għal dawk li jieħdu ħsieb persuni b'diżabilità li għandhom bżonn għajnuna kontinwa. Dan biex ninkoraġġixxu aktar lil dawn in-nies jibqgħu jgħixu fid-djar mal-familjari tagħhom.

Bħalissa, fejn wieħed mill-koppja tkun residenti f'dar tal-anzjani tal-Gvern jew fi sptar, il-persuna li tibqa' d-dar tieħu 60 fil-mija tal-pensjoni. Mill-1 ta' Jannar, dik il-persuna se tieħu tal-anqas l-ekwivalenti tal-pensjoni mhux kontributorja jew 70 fil-mija tal-pensjoni, skont dak li jkun l-aktar vantaġġjuż għaliha.

Investejna riżorsi importanti biex nagħtu appoġġ lil anzjani li jbatu minn kundizzjonijiet li jxekklu l-għajxien tagħhom.

Sar investiment ta' 9 miljun ewro fi blokk ġdid f'San Vinċenz de Paule li, għall-ewwel darba, fih swali li huma *dementia friendly.*

Qed nagħtu servizz lill-persuni bid-dimensja mill-*memory clinic* fl-isptar Karin Grech. Waqqafna *helpline* flimkien mal-*Malta Dementia Society.* Ħrigna wkoll ktieb għat-tfal li tqassam fl-iskejjel kollha dwar din il-kundizzjoni.

Il-Gvern hu impenjat li jkompli jgħin lil dawn il-persuni. Għalhekk, fi ftit ġimgħat oħra se jibdew jingħataw il-pilloli b'xejn lil dawk li jbatu minn din il-kundizzjoni.

Sar ukoll xogħol ta' tisbiħ fl-isptar Żammit Clapp, li llum beda jservi bħala *Nursing Home* għal 96 anzjan.

Il-Gvern se jkompli jżid is-sodod għal dawk l-anzjani li jeħtieġu kura fit-tul. L-ammont ta' sodod f'Żammit Clapp se jitla' għal 129. Se nżidu wkoll 21 sodda fid-Dar tal-Anzjani taż-Żejtun, u 26 sodda fid-Dar tal-Mellieħa, 18 għal skop residenzjali u tmienja għal skop ta' servizz ġdid ta' *respite*. Dan se jfisser żieda totali ta' 80 sodda. B'kollox, f'din il-leġislatura se nkunu żidna 860 sodda għall-anzjani tagħna.

Ħriġna *expression of interest* biex, Casa Flamini ġewwa Raħal Ġdid, tiġi konvertita f'dar għall-anzjani u *night shelter*. Wara li jinħarġu t-*tenders*, jibdew ix-xogħolijiet fuq id-dar.

Sebbaħna l-isptar Karen Grech, li bħalissa qed jintuza temporarjament bħala sptar tar-rijabilitazzjoni. In-numru ta' sodod f'dan l-isptar issa tela' għal 239.

Iċ-Ċentri ta' Matul il-Jum huma esperjenza pożittiva fil-ħajja tal-anzjani tagħna. Fil-preżent għandna 19-il Ċentru li fihom jattendu madwar 2,000 persuna. Fil-ġimghat li ġejjin se jibdew joperaw żewġ ċentri oħra f'Ħal Kirkop u l-Imġarr.

Ftaħna tlett *Night Shelters* fiż-Żejtun, il-Mellieħa u San Vinċenz.

Żidna l-ikliet tal-*meals on wheels* biex illum qed jitħejjew mal-2,800 ikla kuljum fil-kċina tar-residenza ta' San Vinċenz li jitqassmu lill-anzjani u persuni oħra fil-komunitajiet tagħna.

Il-Kura tas-Saħħa Mentali

Mr. Speaker,

Il-Gvern ma xxaħħaħx ma' min hu l-aktar vulnerabbli. Fl-aħħar snin investejna biex tikber u tinfirex il-kura fil-komunità għal min ibati minn problemi ta' saħħa mentali. Illum għandna madwar 160 professjonist jaħdmu f'40 lokalità ma' pazjenti bħal dawn. Ftaħna ħames *day centres* ġodda biex dawn il-persuni jintegraw aktar fil-komunitajiet jkollhom bżonn anqas li jidħlu fl-isptar Monte Carmeli.

Barra minnhekk, l-iskema *Supportive Housing* takkomoda fi *flats* lil dawk il-persuni li ma jkollhomx fejn joqgħodu.

Immodernizzajna ċ-ċentru għar-rijabilitazzjoni ta' nies b'diżabiltà intelletwali fl-Isptar Monte Carmeli.

Twaqqaf il-*Crisis Intervention Team* bl-iskop li tingħata għajnuna f'każi ta' attentati ta' suwiċidju. Matul din is-sena dan it-tim għamel 1,146 intervent.

Fis-sena li ġejja, se tiġi fis-seħħ il-liġi ġdida li tirregola dan il-qasam li għandha twassal għal aktar involviment tal-persuni konċernati fis-servizzi li jkunu jeħtieġu.

7.4 Il-Qasam tal-Ġustizzja

Mr. Speaker,

F'din il-leġiżlatura twettqu bosta inizjattivi fil-qasam tal-ġustizzja li kull ma jmur qed ikompli jibbenefika minn riformi u

minn miżuri ġodda maħdumin fl-interess ta' soċjetà bbażata fuq pedament legali sod.

Is-sistema tar-*recording* f'kull awla tal-Qorti qalbet għal sistema diġitali.

Qed isir programm komputerizzat ta' interkonnettività bejn il-Qrati, l-Aġenzija tal-Avukat Ġenerali u l-Faċilità Korrettiva ta' Kordin. Daħlet fis-seħħ ukoll sistema komputerizzata fl-għażla tal-ġurati, sistema li permezz tagħha l-proċedura ġiet imħaffa, aktar trasparenti, u li għenet biex it-taħrikiet lill-ġurati jiġu ġenerati b'mezzi elettroniċi.

Twaqqfet l-*Asset Management Unit* li hija primarjament responsabbli mill-iffriżar ta' assi ta' persuni akkużati bil-ħasil tal-flus.

Iċ-ċedoli ta' depożitu kollha fil-kamp kriminali ddaħħlu fis-sistema komputerizzata għal monitoraġġ aħjar ta' flejjes ta' terzi miżmuma mill-Qorti u kontroll aħjar tal-iżbank tagħhom.

Żdied in-numru ta' ġudikanti u ta' assistenti ġudizzjarji. L-impenn tagħna hu li matul is-sena li ġejja nkomplu nżidu l-assistenti ġudizzjarji biex tingħata l-aqwa għajnuna lill-ġudikanti biex imexxu l-każijiet b'effiċjenza.

Il-Gvern qiegħed jistudja wkoll il-possibilità li studenti tal-Liġi, fl-aħħar sena tal-kors tagħhom, jagħmlu taħriġ prattiku mal-membri tal-Ġudikatura. Din l-iskema tkun qiegħda mhux biss tagħti esperjenza *hands on* lill-istudent iżda toffri assistenza meħtieġa wkoll lill-Ġudikant waqt li fl-istess ħin tnaqqsas il-volum tax-xogħol minn fuq l-Assistent Ġudizzjarju li jkun jista' jiddedika aktar ħin għar-riċerka u żamma ta' seduti max-xhieda.

Is-sena li ġejja se naraw it-twettiq ta' inizjattivi li diġà beda x-xogħol fuqhom bħall-introduzzjoni tal-faċilità li l-atti jkunu jistgħu jiġu ppreżentati wkoll elettronikament, sistema fejn kull proċess ta' kawża ġdida jinżamm b'mod elettroniku, u jiddaħħal fis-seħħ proċess ta' depenalizzazzjoni ta' diversi kontravenzjonijiet u reati żgħar.

Fl-ewwel nofs tas-sena li ġejja jitlesta wkoll il-bini li se jospita l-ġudikanti u l-istaff tagħhom. B'hekk se jinħoloq aktar spazju fil-binja prinċipali tal-Qorti u jkunu jistgħu jinħolqu awli ġodda. Se jiġi finalizzat ukoll il-proċess biex ikollna binja ġdida għall-Qorti tal-Familja, filwaqt li fejn illum hemm il-Qorti tal-Familja jintuża għal Qorti speċjalizzata għal każijiet tad-droga.

8. Konklużjoni

Mr. Speaker,

Il-ħajja tagħna hija sensiela ta' għażliet waħda wara l-oħra. Meta nagħżlu ħaġa, inkunu qed inwarrbu ħafna oħrajn. Li huwa ċert huwa li ma nistgħux nagħżlu kollox.

Dan huwa baġit li qed isir f'ċirkostanzi fejn kull wieħed u waħda minna nafu fejn jinsab pajjiżna b'riżultat ta' l-għażliet li għamilna fl-erba' snin li għaddew. U f'ċirkostanzi fejn naraw madwarna t-taqlib ekonomiku kbir b'riżultat ta' l-għażliet li saru minn pajjiżi oħra fis-snin li għaddew.

Dan huwa baġit li b'aktar mod ċar jikkuntrasta, iqabbel, ir-riżultati miksuba minn għażliet responsabbli ma' dak riżultat ta' għażliet popolari.

Li tkun popolari faċli. Ma tridx wisq għerf. Imma li tkun responsabbli fl-għażliet diffiċli biss jista' jassigura futur sod ghal pajjiżna.

F'dan il-baġit il-Gvern qed jerġa' iressaq l-għażliet tiegħu.

Qed nagħżlu li nħarsu u nkattru x-xogħol.

Qed nagħżlu li ninvestu fl-edukazzjoni ta' uliedna u tal-poplu tagħna.

Qed nagħżlu li nsaħħu is-servizzi tas-saħħa u s-servizzi soċjali tagħna.

Nixtiequ nagħmlu iżjed.

Iżda b'responsabiltà, qed nagħżlu li ma ngħabbux lil pajjiżna aktar milli jiflaħ. Wara kollox, il-familji tagħna jkunu jridu jħallsu l-prezz tal-għażliet ħżiena jekk inkunu irresponsabbli.

Madanakollu f'dan il-baġit żidna l-inċentivi biex noħolqu ix-xogħol, komplejna nnaqqsu l-piż tat-taxxi, tajna appoġġ akbar lill-familji u l-pensjonanti tagħna, filwaqt li għarafna nsostnu l-edukazzjoni, is-saħħa, u l-ambjent ta' pajjiżna.

Il-Prim Ministru talabni biex nagħlaq dan id-dikors tal-aħħar baġit ta' din il-leġiżlatura billi nirringrazzja lill-familji kollha tagħna li bil-ħidma tagħhom pajjiżna miexi 'l quddiem minkejja l-maltemp kbir ta' madwarna. Talabni wkoll biex f'isem il-Gvern nitlobkom tagħdru n-nuqqasijiet tagħna.

F'dan kollu aħna fittixna u qed infittxu li nagħmlu l-għażliet responsabbli li jħarsu verament il-ġid tal-familji tagħna u ta' uliedna.

Il-maltemp għadu għaddej fl-aqwa tiegħu. Imma pajjiżna baqa' miexi 'l quddiem bl-għażliet li għamilna flimkien.

L-għażliet tal-poplu Malti llum, anke meta dawn ikunu diffiċli, huma l-aqwa garanzija għal futur fis-sod għal pajjiżna u l-familji Maltin u Għawdxin kollha.